

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

**Завідувач кафедри,
д. держ. упр., професор**

_____ **І. П. Приходько**

« ____ » _____ **2021 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою
ефективного функціонування підприємства**

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Управління фінансово-
економічною безпекою»
зі спеціальності
073 «Менеджмент»
Алпатіна О.В.**

Керівник: доц. Якубенко Ю.Л.

Дніпро – 2021

Форма № Н – 9.01
(затверджена наказом
МОН молодьспорту
України
від 29 березня 2012
року № 384)

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною безпекою»
Спеціальність 073 «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 20 р.

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студентці

АЛПАТІНІЙ ОЛЬЗІ ВІКТОРІВНІ

- 1. Тема дипломної роботи** «Удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства»
керівник роботи Якубенко Юлія Леонідівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ДДАЕУ від «08» жовтня ____ 2021__ р. № 3180
- 2.** Строк подання студентом роботи – 10.12.2021 року. _____
- 3. Вихідні дані до роботи** Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Указ Президента України від 11 серпня 2021 року №347/2021Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року», реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність СТОВ «Дніпро-Н».
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** Теоретичні основи системи досягнення економічної безпеки як умови ефективного функціонування підприємства. Організація економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства. Удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства. Висновки і пропозиції.
- 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).** Різноманіття визначень поняття «економічна безпека підприємства». Структура відділу фінансово-економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н». Завдання системи забезпечення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н». Схема системи забезпечення економічної безпеки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ лютий 2021 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи системи досягнення економічної безпеки як умови ефективного функціонування підприємства.	лютий 2021 р.	
2	Фінансово-економічна характеристика господарства. характеристика роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими	березень 2021 р.	
3	Організація економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.	червень 2021 р.	
4	Удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства	жовтень 2021 р.	
5	Висновки і пропозиції	листопад 2021 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	грудень 2021 р.	

Студентка _____ Алпатіна О.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Якубенко Ю. Л.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Становлення понять «безпека» та «економічна безпека»: історичний підхід та сучасні тенденції	9
1.2. Наукові погляди на теоретичну сутність та зміст економічної безпеки підприємства	15
1.3. Фактори економічної безпеки підприємства	23
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	33
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства	33
2.2. Характеристика роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими	37
2.3. Організація процесу забезпечення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»	44
Висновки до другого розділу	50
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1. Створення умов щодо досягнення підприємством економічної безпеки з метою ефективного його функціонування	52
3.2. Управління ризиками як складова забезпечення економічної безпеки	58
3.3. Розробка стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства	65
Висновки до третього розділу	71
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	82

РЕФЕРАТ

Тема «Удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства»

Дипломна робота: 75 ст. основного тексту, 1 табл., 7 рис., 11 додатків, 55 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні умови забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.

Методи дослідження. Теоретична та методологічна основа дослідження включає сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. До загальнонаукових методів дослідження слід віднести аналіз/синтез, дедукцію/індукцію, що дозволило вибудувати логіку, послідовність та сконструювати зміст роботи. До спеціальних методів дослідження слід віднести макро-, мікроекономічні, галузеві, економіко-статистичні, організаційно-функціональні, фінансово-економічні та інші методи дослідження.

Узагальнено теоретичні основи системи забезпечення економічної безпеки як умови ефективного функціонування підприємства. Проаналізовано фінансово-економічну характеристику підприємства. Охарактеризовано роботу служби фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінено її стану за окремими складовими. Оцінено систему забезпечення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н». Визначено напрями формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Запропоновано алгоритм управління ризиками як складової системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства. Розроблено стратегічну модель політики економічної безпеки підприємства.

Результати використані СТОВ «Дніпро-Н» Верхньодніпровського району Дніпропетровської області.

Ключові слова

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ПІДПРИЄМСТВО, СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ

Ключевые слова

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, ОБЕСПЕЧЕНИЕ, ЭФФЕКТИВНОСТЬ, ПРЕДПРИЯТИЕ, СТРАТЕГИЯ УПРАВЛЕНИЯ

Keywords

ECONOMIC SECURITY, SECURITY, EFFICIENCY, ENTERPRISE, MANAGEMENT STRATEGY

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Пріоритетним завданням гарантування економічної безпеки підприємств у сучасному світі є створення передумов для динамічного зростання, стабільної та ефективної їх діяльності, формування потенціалу сталого розвитку. Раціональне використання всіх ресурсів підприємства, важливих для її діяльності, може бути досягнуто за рахунок зменшення дії негативних факторів на економічну безпеку підприємства, що вимагає розробки та проведення спеціальної політики економічної безпеки.

Досягнення економічної безпеки є важливим аспектом успішного функціонування та економічного розвитку підприємства і багато в чому впливає на його ефективність. Політика економічної безпеки спрямована на забезпечення стабільного та динамічного розвитку, постійного балансування та гармонізації діяльності, які досягаються з використанням усіх типів ресурсів та можливостей, які доступні підприємству.

Формування та реалізація політики економічної безпеки відбувається через процес створення внутрішньої системи економічної безпеки, орієнтованої на виявлення точок біфуркації у розвитку. Недостатня увага питанням політики економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства значною мірою відбивається на результатах діяльності, динаміці зростання та сталому розвитку підприємства.

Деякі аспекти щодо досягнення економічної безпеки, як складової ефективного функціонування підприємства, знайшли відображення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Андрєєва Т.Є., Васечко Л.І., Васильців Т.Г., Варічева Р. В., Вдовенко Л.О., Гнилицька Л.В., Горячева К.С., Дехтяр Н.А., Єрмошенко М.М., Ляшенко О.М., Мойсеєнко І.П., Сосновська О. О. та ін.

Однак в науковій літературі немає єдиного та чітко сформульованого

підходу щодо системи досягнення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства. Цим і обумовлений вибір теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних, практичних аспектів та визначення напрямів удосконалення системи забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.

Відповідно до поставленої мети в роботі були визначені наступні завдання:

- узагальнити теоретичні основи системи досягнення економічної безпеки як умови ефективного функціонування підприємства;
- проаналізувати фінансово-економічну характеристику підприємства;
- охарактеризувати роботу служби фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими;
- оцінити систему досягнення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»;
- означити напрями формування системи економічної безпеки підприємства;
- запропонувати алгоритм управління ризиками як складової системи економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства;
- розробити стратегічну модель політики економічної безпеки підприємства.

Об’єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні умови досягнення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства.

Методи дослідження. Теоретична та методологічна основа дослідження включає сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. До загальнонаукових методів дослідження слід віднести аналіз/синтез, дедукцію/індукцію, що дозволило вибудувати логіку, послідовність та сконструювати зміст роботи. До спеціальних методів дослідження слід віднести макро-, мікроекономічні, галузеві, економіко-

статистичні, організаційно-функціональні, фінансово-економічні та інші методи дослідження.

Інформаційною базою дипломної роботи стали законодавчі та нормативні акти, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань удосконалення системи досягнення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства, методичні матеріали облікові дані досліджуваного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці напрямів удосконалення системи досягнення економічної безпеки з метою ефективного функціонування підприємства, а саме:

удосконалено:

- алгоритм управління ризиками на основі ризик-менеджменту з деталізацією рівня його реалізації, врахуванням загальних та специфічних ризиків, а також галузевих особливостей функціонування аграрного підприємства;

набуло подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат шляхом уточнення змісту поняття «економічна безпека підприємства» - це безперервний процес, при якому наявні ресурси підприємства розподіляються таким чином, щоб на тлі стримуваних загроз зовнішнього й внутрішнього середовища забезпечити здатність ефективного функціонування підприємства, задоволення його найважливіших інтересів, сталого розвитку та досягнення бізнес-цілей;

- обґрунтування факторів економічної безпеки підприємства, які слід розглядати в якості комплексного поняття та результаті встановлення управлінської рівноваги здійснюється вплив на показники, що характеризують економічну безпеку в розрізі складових;

- розроблено документ щодо оформлення функції служби економічної безпеки «Економічна безпека підприємства», який дозволить дозволить закріпити права та гарантії, що надаються працівнику підприємства, а також

захистити саме підприємство від можливих загроз, які можуть виникнути з боку персоналу;

- розроблена стратегічна модель політики економічної безпеки підприємства, відмітною ознакою якої є використання структурно-логічного підходу та системи авторських принципів формування політики економічної безпеки, що дозволяє визначити раціональні способи моделювання стану економічної безпеки в управлінні.

Апробація одержаних результатів. Основні теоретичні положення і практичні результати дипломного дослідження доповідались та обговорювались на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Молоді науковці-аграрники: традиційні й нові аспекти досліджень» (м. Дніпро, 2021 р.), «Підготовка фахівців на шляху до євроінтеграції: проблеми та перспективи» (м. Дніпро, 2021 р.),

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 1 статтю, загальним обсягом 0,5 ум. друк. арк. у науковому виданні – колективна монографія «Наукові та прикладні аспекти удосконалення обліково-фінансового забезпечення підприємств в умовах нестійкої економіки».

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, додатків, списку використаних джерел 55 найменування, містить 1 таблиця, 7 рисунків, 11 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 75 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Становлення понять «безпека» та «економічна безпека»: історичний підхід та сучасні тенденції

Поява проблемних питань щодо безпеки пов'язано з першими спробами людини оцінити загрози навколишнього його світу. Але в міру ускладнення соціального життя людина долає суто біологічне розуміння безпеки як забезпечення умов свого виживання. На наш погляд, розуміння безпеки, що складається в період становлення древніх держав та створення соціальної диференціації суспільства, пов'язане з економічною безпекою. Іншими словами, у міру розширення уявлень про безпеку акцент зміщується на економічні складові: соціально-економічну стабільність в умовах майнової нерівності, захист власності від внутрішніх й зовнішніх ворогів, забезпечення економічних переваг держав в більш пізній період тощо. Прагнення до економічної безпеки притягувало до себе все різноманітні аспекти розуміння цього феномена.

Незважаючи на наявність глобального рівня осмислення, поняття «економічна безпека» еволюціонує в бік подальшої спеціалізації. Фрагментація даного поняття призводить до втрати сенсу цього явища в цілому, сприяє вузькому трактуванню економічної безпеки як комерційного заходу, що здійснюється в інтересах деяких груп.

Звідси виникає потреба відновлення цілісного поняття, його розширення за межі комерційного змісту, усвідомлення проблем, пов'язаних з його фрагментацією.

Філософський аналіз поняття «безпека» має тривалу історію, хоча предметом спеціального вивчення безпека стає порівняно недавно, в період

становлення гуманітарних наук: психології, політології, культурології тощо. Безпека розглядалася як в класичній традиції, так і в неklasичній філософії. Згадування про безпеку як про якийсь бажаний стан було присутнє вже в міфології, наприклад, у давньоіндійській або єгипетській. У міфології вона розглядалася як з біологічної точки зору, так і з соціальної, і часто співвідносилася з поняттям долі [7].

З плином часу посилюється соціальний аспект безпеки. У античних філософів - Аристотеля, Демокрита, Епікура - будь-яка небезпека пов'язана із взаємодією людей, отже, забезпечення протилежної, безпеки, має здійснюватися в суспільстві й через державу.

В середні віки в зв'язку з існуванням «геоцентризму» безпека пов'язувалася з волею та захистом Бога. Людина повинна піклуватися про спасіння душі, так як піклуватися про безпеку в фізичному світі не в його силах [15]. Така думка простежується у найбільших філософів того часу А. Августина, Ф. Аквінського та інших.

Нове звучання тема безпеки отримує в зв'язку з розвитком соціально-політичних проблем Нового часу. Гарантування безпеки остаточно зв'язується з функціями держави в роботах Т. Гоббса, Г. Гроція, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спінози та інших.

У соціально-гуманітарних науках в ХХ столітті розглядаються різні аспекти поняття «безпека». Робляться спроби проаналізувати його через звернення до протилежних понять загрози, небезпеки, руйнація, дисгармонії тощо [19]. При цьому використовуються релігійні, релігійно-філософські, філософські, соціологічні, політологічні уявлення.

Науковий підхід до поняття «економічна безпека» сформувався в ХХ столітті в зв'язку зі спробами держави регулювати внутрішньоекономічні та зовнішньоекономічні відносини [10]. Можна відзначити, що вітчизняні дослідники пов'язують економічну безпеку із захищеністю життєво важливих інтересів і здатністю задовольняти потреби суспільства.

Економічна безпека розглядається в зв'язку з погрозами, ризиками і

небезпеками, що зачіпають відносини товарообміну. Західні вчені розуміли економічну безпеку в зв'язку з національними інтересами, наявністю військової та економічної загрози ззовні. При цьому звернення до питань економічної безпеки в Україні ініційовано складнощами переходу до ринкових відносин, тому аналізуються в основному внутрішньоекономічні чинники. А на Заході інтерес викликають зовнішньополітичні аспекти економічної безпеки.

Уже в першій половині ХХ століття західні вчені розглядали такі складові економічної безпеки як енергетична й продовольча безпека, технологічне лідерство, забезпеченість ресурсами та «стратегічними запасами» [20]. Вітчизняні ж вчені основними загрозами економічної безпеки вважають спад виробництва, руйнація науково-технологічного потенціалу, зростання безробіття, низький рівень і якість життя тощо. Очевидно, що розуміння економічної безпеки залежить від соціально-економічних умов, в яких вона здійснюється. Цим же зумовлена актуальність досліджуваних загроз. Тому зміни в соціально-економічних умовах змушують переосмислити поняття економічної безпеки.

В історії людства поняття безпеки проходить шлях до все більшого ускладнення й конкретизації. В епоху стародавніх цивілізацій воно розумілося як безпека від загроз, що йдуть з боку навколишнього природного світу [34]. Слабкість людини породжувала відчуття залежності від непередбачуваного світу могутніх стихій. З епохи античності ситуація змінюється. Людина виробляє механізми, що знижують ризики з боку природи, наприклад, магію, релігію. Акцент в соціокультурному трактуванні безпеки переноситься на захист власності від посягань інших членів суспільства. Створюються складні державні механізми, які повинні забезпечити виконання цієї функції. Відносини між державами осмислюються в тому ж ключі, що і між індивідами. Розробляються принципи міжнародної безпеки на основі міжнародного права, міжнародних договорів та міжнародного співробітництва.

На початку і в середині ХХ століття в принципово нових історичних умовах розвитку людської цивілізації головні загрози безпеки покладаються на розвиток техніки, гонкою озброєння, протистоянням політичних систем. Ці загрози загострюються процесом глобалізації та здатністю технічного розвитку несприятливо впливати на природний світ, який, в свою чергу, створює загрозу існуванню соціального світу. Так, суспільство створює техносферу, здатну здійснювати певний вплив на природний та соціальний світ. Зростає увага, що приділяється екології, яка розкриває небезпеки які є наслідком активного впливу суспільства на природу. Одночасно складаються й рекомендації по протекції екологічної безпеки держави. Відбувається усвідомлення загроз економічній безпеці з боку процесу глобалізації. У сферу економічної безпеки все частіше включаються явища соціального та екологічного характеру.

Безпека є характеристикою буття соціуму і в цьому сенсі близька поняттям «стійкість» та «рівновага». Через ці поняття описується рівноважний стан системи, наприклад економічна безпека характеризує сталий розвиток економіки за будь-яких несприятливих зовнішніх й внутрішніх умовах. Можна сказати, що економічна безпека як категорія характеризує суспільство, що володіє системою життєздатності, здатності до розвитку.

Термін розвиток характеризує мету економічної безпеки, як стійкість - здатність системи зберігати свої характеристики в мінливих умовах, захищеність відображає недосконалість соціального устрою суспільства, наявність діалектичних протилежностей. Безпека знаходиться в єдності з протилежними поняттями, які придбавають актуальність в періоди нестабільності та криз. До них відносяться ризик (як готовність суб'єкта до ситуації небезпеки), загрози (що відображає наявність об'єктивних умов продукування небезпек), страх (як знання людини про можливість настання небезпеки), небезпека (як загроза лиха, нещастя, катастрофи). Дані поняття характеризують різні сторони нерівноважності системи та її окремих

елементів.

Необхідність діалектичного осмислення поняття «економічна безпека» пов'язана з тим, що безпека не може мати закінчений характер і представляє собою єдність стійкості та мінливості. В міру ускладнення соціального життя механізми, які раніше використовувалися як стабілізатори соціального життя, набувають руйнівні якості, змушують соціальну систему розвиватися. Як і будь-якій системі, соціальній системі притаманний стан тимчасової й відносної рівноваги, яка змінюється станом нерівно важності [24]. Це змушує доповнювати діалектичний підхід до осмислення економічної безпеки синергетичним. Дані підходи можуть бути використані для характеристики процесів сучасного світу.

Як зазначає Сосновська О.О. [45] соціально-економічний аспект економічної безпеки - це група взаємопов'язаних факторів, здатних створити серйозні загрози економічній безпеці та пов'язаних з функціонуванням суспільства й суспільної свідомості. Економічна безпека пов'язана із соціальною сферою, оскільки індикатори економічної безпеки залежать від продуктивності праці, кваліфікації працівників, рівня розвитку охорони здоров'я, рівня доходів населення, сприйнятливості до інновацій тощо. Це вказує на те, що досягнення економічної безпеки має бути пов'язане зі створенням можливостей для зростання цих показників. Розвиваючи цю думку, можна сказати, що економічна безпека залежить від людського капіталу як спроможності людини до праці, до творчого зростання, до збереження здоров'я, до надбання навичок, до утворення сім'ї тощо.

Погрозами в цьому сенсі є розповсюдження ідеології споживацтва, культу насильства, недооцінка людського капіталу, зниження творчого потенціалу, маніпулювання інформацією та свідомістю в цілому, руйнування суспільних цінностей. Звернення до соціальних аспектів економічної безпеки вступає в деяке протиріччя з власне економічною безпекою, оскільки економічна безпека протягом історії мала на меті убезпечити існуючі в суспільстві економічні відносини. Вона орієнтувалася на здійснення інтересів

заможних верств, отримуючи все більш ринковий характер в умовах капіталізму. Звернення до соціальних аспектів економічної безпеки відкриває можливості для більш широкого розуміння економічної безпеки як характеристики буття соціуму.

Під впливом процесу глобалізації формуються такі особливості в розумінні економічної безпеки: з'являється глобальний ступінь економічної безпеки, в зв'язку з цим зростає роль глобальних економічних й політичних інститутів; знижується роль національних держав, їх можливості впливати на глобальні процеси або протистояти їм; стійкість в глобальному суспільстві не є фундаментальним поняттям, світ втрачає ознаки стабільності, тому розуміння стабільності розуміється як стан тимчасової рівноваги та як можливість контролювати фрагменти реальності; за участю масової культури економікоцентризму та ідеологія споживання поширюються на все населення планети, тому природним чином сприймається поширення товарно-грошових відносин на які множаться аспекти економічної безпеки; комерціалізація ризиків перетворює забезпечення безпеки в прибутковий захід, тому з'являються нові ризики, зростає попит на ринку створення умов щодо економічної безпеки [39].

Глобальні протиріччя в соціальному, економічному й політичному плані продовжують наростати, а практика боротьби із загрозами переходить в іншу, більш вузьку, більш приватну площину. Аналіз зазначених факторів змушує зробити висновок, що відсутність конкретного розуміння загроз теперішнього світу перешкоджає комплексному контролю над сукупністю показників, необхідних для рівноважного існування біосоціальної системи. Це загрожує збоєм рівноваги базових систем життєзабезпечення, погіршенням якості води, повітря, порушенням відтворювального механізму. Для запобігання катастрофи необхідне відновлення комплексного й системного бачення економічної безпеки. Відповідно, виникає питання, що стане тим центром, навколо якого можлива в сучасному світі концентрація уявлень про економічну безпеку.

Сучасне світосприйняття будується на ідеях невизначеності, багатозначності, фрагментарності світу [50]. Економічна безпека втрачає цілісний сенс, перестає бути інтегральним поняттям і розсипається на все більш дрібні фрагменти. Намагання гарантувати економічну безпеку має вагомий ефект лише в локальних сферах. У міру розширення контрольованої сфери ефективність контролю знижується. Все більша локалізація на руку тим, хто отримує комерційну вигоду щодо досягнення економічної безпеки.

У зв'язку з комерціалізацією економічної безпеки вона набуває все більш елітарний характер, і на планеті з'являються цілі співтовариства, які взагалі не є об'єктом економічної безпеки. Комплексне розуміння економічної безпеки привертає до уваги не тільки економічні фактори, але якість навколишнього середовища, наслідки виробничої діяльності, розвиток інститутів громадянського суспільства, здатність до самоврядування, наявність можливостей для задоволення людських потреб. Економічна безпека - це гарантування сукупності умов для здійснення розвитку суспільства.

1.2. Наукові погляди на теоретичну сутність та зміст економічної безпеки підприємства

Відмітимо, що в Україні підхід до активізації вивчення проблем щодо гарантування економічної безпеки та її елементів почався після отримання статусу суверенної держави у 1991 р. Зазначимо, що одним з перших нормативних документів, що зафіксував необхідність вирішення питань економічної безпеки країни, стала Концепція економічної безпеки (1996 р.), згідно з якою економічна безпека розуміється як «стан економіки, суспільства та інститутів державної влади, при якому забезпечується реалізація та гарантований захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх та зовнішніх

процесів» [41].

11 серпня 2021 року був підписаний Указ Президента України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» відповідно до якої «стратегія економічної безпеки України визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері досягнення економічної безпеки, відповідно національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція України в європейський економічний простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами» [42].

Далі пропонуємо розглянути наукові погляди на теоретичну сутність і зміст елементів системи економічної безпеки взагалі та підприємства зокрема.

Старт розгляду економічної безпеки у вітчизняній економічній науці стався в зв'язку переходом від командно-адміністративної до ринкової системи економіки, значну появу кризових явищ у всіх сферах життя суспільства. Даний напрям досліджень не обмежився визначенням держави як основного об'єкта забезпечення безпеки, актуальності набуло вивчення економічної безпеки окремих суб'єктів.

Проблема гарантування економічної безпеки, як пріоритет стабільного функціонування і розвитку людини та суспільства, розглядається в економічній теорії з початку ХХ ст. У перших роботах зарубіжних дослідників-економістів з цієї тематики поняття «економічна безпека» було сформульовано як похідне від більш загального поняття «національної безпеки». Наприклад, Ф.Д. Рузвельт (президент США в 1933-1945 рр.) в одній зі статей узагальнив поняття економічної безпеки як «розподіл добробуту між громадянами держави таким чином, щоб гарантувати їм робочі місця, можливість розвивати бізнес і отримувати прибуток, домогтися полегшення їх економічних тягот, забезпечення безпеки і щастя» [54], тобто основним об'єктом гарантування економічної безпеки були виділені інтереси індивідуума.

Надалі, поняття «економічна безпека» було сформульовано для безлічі об'єктів (в т.ч. інтереси держави, суспільства, економічних суб'єктів), знайшло велику кількість авторських трактувань. Однак, генезис поняття «економічна безпека», в першу чергу, слід розглядати ієрархічно від більш загальних понять - категорій.

Виділяють чотири категорії, які безпосередньо впливають на розуміння сутності економічної безпеки - це «небезпека», «загроза», «безпека», «забезпечення безпеки». Перші дві категорії - «небезпека» й «загроза» - є універсальними в будь-яких ситуаціях і досить узагальненими, відображаючи взаємодію деякого об'єкту та фактора, здатного змінити стан цього об'єкта із заподіянням йому шкоди. Різниця між цими категоріями полягає в тому, що «загроза» - це небезпека, що володіє ймовірнісним характером, здатна реалізуватися в певний момент часу.

Існує кілька традиційних підходів до визначення сутності категорії «безпека», застосування яких залежить від конкретного об'єкта (безпека інформаційна, промислова, громадська, екологічна, економічна). Перший підхід передбачає безпеку як стан захищеності системи від загроз зсередини та ззовні, другий - як захищеність цих же систем від загроз. Третій підхід акцентує сутність безпеки в якості захисного комплексу системи, що протистоїть загрозам, а в четвертому безпеку як відсутність для системи значущих загроз.

Підхід до безпеки в розумінні відсутності значущих загроз носить умовний характер, оскільки будь-який об'єкт, процес або система стикаються з факторами загроз [43]. Звідси робимо висновок, що безпека - це такий ідеальний стан захищеності об'єкту, процесу або системи від зовнішніх та внутрішніх загроз, до якого необхідно прагнути через запобігання та усунення таких загроз. Такий підхід до категорії «безпека» підсумовує перші чотири підходи.

У той же час безпеку можна розуміти не тільки як стан захищеності об'єкта, але і як потребу. За класифікацією американського психолога А.Г.

Маслоу безпека є другою в ієрархії основних потреб для кожного індивідуума, після фізіологічних потреб. Такий підхід до розуміння безпеки в більшій мірі відповідає економічним об'єктам, оскільки потреба в безпеці на будь-якому рівні (індивіда, об'єднаної групи людей, суспільства, держави) буде виражатися у формі інтересу, який в свою чергу буде спрямовувати діяльність об'єкта на створення умов, що підвищують захищеність від загроз.

Четверта категорія - «забезпечення безпеки» - також є універсальною, уточнення її змісту відбуватиметься в залежності від того, безпека якого об'єкту (процесу, системи) буде забезпечуватися і яким чином. В узагальненому вигляді, забезпечення безпеки - це зацікавлена цілеспрямована діяльність щодо створення умов, що сприяють підвищенню ступеня захищеності об'єкта від загроз.

На переконання Сухонос В. В. «економічна безпека підприємства такий стан функціонування, при якому підприємство та його продукція є конкурентоспроможними на ринку, а також одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування та прогресивність розвитку; можливість протистояти негативним впливам зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування» [47].

На думку Мельник С.І. економічна безпека «сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного відновлення і самовдосконалення» [35]. Даний автор дає найбільш повне розкриття поняття економічної безпеки.

Єрмошенко М.М. та Горячева К.С. зазначають, що «економічна безпека - такий стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціально спрямований розвиток країни в цілому, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів» [23]. Найбільший інтерес в даному визначенні представляє підкреслення

«захисту» інтересів. Правда, на наш погляд, автор надмірно широко трактує ці інтереси, він говорить про національні інтереси, а треба говорити, як нам представляється про економічні інтереси.

За визначенням Варічева Р. В. «економічна безпека підприємства – найефективніше використання ресурсів, які забезпечують стабільне функціонування підприємства» [8]. Демченко І.В. вказує, що «економічна безпека підприємства, як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів» [17]. Крупка Я. розуміє «економічну безпеку підприємства, як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих або непрямих загроз» [31]. На думку Лебедко С. А. «економічна безпека підприємства це стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки чи економічних загроз» [33].

На переконання Захаров О.І. «економічна безпека підприємства це гармонізація в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами, пов'язаних з ним, суб'єктів зовнішнього середовища, що діють за межами підприємства» [25].

Мойсеєнко І.П., Магас Н.В., Поповіченко Ю.А. відмічають, що «економічна безпека стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу меж адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає тим дужче, чим ближчою є ступінь адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони» [38].

Череп О.Г., Урусова З.П., Урусов А.А. розглядають такий термін «стан динамічного розвитку господарюючого суб'єкта, коли характеризують його соціально-економічні параметри при будь-яких збурень зовнішнього і внутрішнього середовища зберігають положення економічної рівноваги на тому чи іншому рівні» [53]. В даному визначенні спостерігається ототожнення понять економічної безпеки та рівноваги.

Особливістю визначення є те, що спочатку безпека вказується як стан

динамічного розвитку, а потім відзначається, що при цьому параметри ... зберігають положення економічної рівноваги. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що основна ідея визначення полягає в збереженні динамічної рівноваги, тобто показники розвиваються за наміченою траєкторією, не перевищуючи допустиму величину відхилень.

Ярославський А. О., Правдюк Н. Л. розуміють під економічною безпекою підприємства «динамічну відповідність параметрів стану підприємства станом зовнішнього й внутрішнього середовища, яке забезпечує його функціонування в умовах збурюючих впливів з максимальною ефективністю» [55]. Економічна безпека фактично ототожнюється зі станом рівноваги, тому що даний термін щодо відповідності стану середовища є визначенням рівноваги згідно з деякими підходами.

Економічна безпека підприємства - стан господарюючого суб'єкта, яке забезпечує можливість виконання зобов'язань перед персоналом, державою, контрагентами, незважаючи на умови, що змінюються, що досягається за допомогою збалансованості активів і пасивів, скорочення збитків [44]. Згідно з наведеними визначеннями економічна безпека ототожнюється з фінансовою стійкістю або точніше відповідно до даного визначення - з певним фінансовим станом підприємства. Досягнення економічної безпеки відбувається за рахунок управління активами і пасивами підприємства з урахуванням збалансованості між ними, управління ризиками з позиції зниження ймовірності збитків, створення резервів. Також до особливості першого визначення відноситься вказівка на перманентність стану, однак, на наш погляд, в сучасних умовах слід прагнути до стабільності стану, при якому підприємство здатне виконати не тільки всі свої зобов'язання, але досягти й зберігати такий стан на постійній основі.

Трухан О. Л. [48] розглядає економічну безпеку як певний стан підприємства, яке відповідає рівноважному станом показників діяльності. Автор вказує, що рівновага має бути вихідною. При цьому економічна

безпека розділена на зони відповідними межами, які є нормативними, але ці нормативи залежать від періоду часу; необхідно прагнути до підвищення економічної безпеки, тобто згідно з визначенням розвиватися.

Відповідно до точки зору Кракос Ю. Б. «економічна безпека не просто розглядається як стан підприємства, але і зв'язується з досягненням цілей - відображає сутність особливого стану господарської системи в складному ринковому середовищі», що характеризує гарантію цілеспрямованості її руху в сьогоденні і в прогнозованому майбутньому; синтезує в собі сукупність властивостей самої системи і найважливіших складових її виробничої та комерційної діяльності [30]. Саме гарантію цілеспрямованості можна пов'язати зі стабільністю досягнення цілей та із застосуванням в обраному підході ідеї стійкості щодо поставлених цілей. В якості ключових аспектів діяльності, з якою пов'язують економічну безпеку, виділені виробнича й комерційна, що, на наш погляд, не дозволяє отримати цілісну картину стану підприємства. Сукупність властивостей системи, очевидно, в першу чергу має на увазі збереження цілісності в умовах впливів середовища. Ідеї безпеки щодо поставлених цілей підприємства також лежать в підході Камлик М.І. [27]. Відмінною особливістю даного визначення є вказівка на зв'язок з управлінням. Так, досягнення економічної безпеки відбувається в результаті спрямованого на адаптацію управління структурними складовими підприємства, які, очевидно, є і складовими економічної безпеки.

Економічна безпека розглядається як здатність до адаптації, але не ототожнюється з нею також і у визначенні Горячева К. С. здатність системи до ефективної адаптації, реакції на циклічність змін внутрішнього і зовнішнього середовища і збереження можливості здійснення економічно рентабельною діяльності тривалий час [16]. В даному визначенні підкреслюється важливість стану внутрішнього середовища підприємства для його функціонування і розвитку. Однак, знову простежується акцент на фінансову складову, про що свідчить вказівка на здійснення економічно рентабельною діяльності. Відзначимо, що на відміну від одного з попередніх

визначень в рамках першого підходу, здатність до здійснення рентабельної діяльності не ув'язується з необхідністю перманентного стану, а зазначається підтримання його «тривалий час», що більш коректно беручи до уваги більшу ймовірність досягнення в сучасних умовах.

Бондарчук Н.В. та Кубрак А.А. відмічають економічна безпека підприємства - здатність підприємства протистояти несприятливим впливів зовнішнього середовища і забезпечити рівноважний розвиток підприємства за рахунок оптимальної організації функціонування фінансових та виробничих ресурсів [5]. Крім того, знову простежується зв'язок з рівновагою, але не просто зі станом рівноваги, а з рівноважним розвитком. Акцент зміщується на фінансові та виробничі ресурси, що, як було зазначено раніше, не дозволяє отримати цілісну картину стану підприємства і не є єдиним орієнтиром управління з метою гарантування економічної безпеки підприємства.

Андреева Т.Є., Петровська Т.Е., Грицькова І.Г. розглядають економічну безпеку підприємства (заздалегідь встановлений) ступінь значень економічних параметрів, який забезпечує його рентабельне функціонування та стабільний розвиток і дозволяє відновлювати первісний або приймати новий рівноважний стан після припинення збурень зовнішнього й внутрішнього середовищ в сьогоденні та прогнозованому майбутньому. Під рівноважним станом розуміється динамічний відповідність параметрів підприємства як системи параметрам стану його середовища» [1].

З нашої точки зору найбільш повне визначення поняття «економічна безпека підприємства» можна сформулювати, застосувавши ієрархічний підхід: економічна безпека підприємства - це безперервний процес, при якому наявні ресурси підприємства розподіляються таким чином, щоб на тлі стримуваних загроз зовнішнього й внутрішнього середовища забезпечити здатність ефективного функціонування підприємства, задоволення його найважливіших інтересів, сталого розвитку та досягнення бізнес-цілей.

Різноманіття визначень поняття «економічна безпека підприємства»

наведено на рис. 1.1

Рис. 1.1. Різноманіття визначень поняття «економічна безпека підприємства»

Таким чином, нами були проаналізовані та узагальнені наукові підходи до визначення «економічна безпека».

1.3. Фактори економічної безпеки підприємства

При розгляді факторів економічної безпеки підприємств, перш за все, відзначимо групи факторів, що запропоновані вченими, які в сучасних умовах надають найбільш істотний вплив на діяльність підприємств і, отже, на їх стратегічні рішення, ті що підсилюють ступінь невизначеності зовнішнього середовища.

Отже, на думку Судакова О. І. [46], перша група факторів зміна мікросередовища та інституційних рамок функціонування підприємств призводить до необхідності досліджувати підприємницьку екосистему, що передбачає розширення меж аналізу зовнішнього середовища, а також методів та інструментів такого аналізу.

Друга група факторів в - трансформація галузей та ринків - пов'язана з тенденціями скорочення ролі традиційних вхідних бар'єрів на той чи інший ринок, відсутність часто чітких галузевих кордонів, розвитку суміжних галузей, що в сукупності ускладнює для підприємства проведення аналізу тієї цінності, яку їхні продукти представляють для споживача, а також аналізу конкурентів [49].

Наступна група факторів «зміна характеру конкуренції» передбачає, що в результаті глобалізації економіки відбулося значне збільшення конкурентів, з'явилася можливість імітувати або наслідувати продукцію компаній-лідерів, можливості інформаційних технологій дозволили здійснювати швидку кооперацію індивідів або невеликих колективів, незважаючи на їх місцезнаходження [28]. Отже, змінюються і сенс, форма, напрями конкурентної боротьби.

Четверта група чинників, має найменування нові моделі поведінки споживачів. У зв'язку з насиченням ринків, відкритістю ринкової інформації споживачі знижують ступінь лояльності до продуктів, розширюючи свої запити до не просто отримання продукту, але і надання послуг й вирішення їх проблем, які з'являються [15]. У цих умовах непослідовності споживчої поведінки, що спостерігається, компаніям доводиться більш детально та ширше застосовувати методи роботи з ними.

Переходячи до факторів економічної безпеки, слід зазначити, що в практиці науково-дослідницької діяльності, присвяченій проблемам економічної безпеки, існують численні точки зору щодо факторів безпеки.

Відповідно до класифікації, представлені Васильців Т., фактори економічної безпеки підприємства поділяються на чотири групи за такими

ознаками: позитивно й негативно здійснюють вплив на спосіб впливу; внутрішні та зовнішні щодо середовища появи; прямі й непрямі за характером впливу; об'єктивні та суб'єктивні за ступенем обумовленості [9].

Зовнішні фактори поділяються на непрямі та прямі. На відміну від непрямих факторів прямі фактори здійснюють негайний вплив на економічну безпеку. До прямих зовнішніх факторів належать ресурсне забезпечення, наявність інфраструктури, конкурентне середовище (політика конкурентів, рівень використання результатів науково-технічного прогресу, вплив тенденцій монополізму тощо), споживачі (зміни в потребах, попиті, рівень платоспроможного попиту тощо), постачальники і партнери (договірні зобов'язання, ціни на товари, що поставляються, їх якість тощо).

Непрямі зовнішні фактори представлені політичними, економічними, правовими, науково-технічними, міжнародними, екологічними, соціально-культурними, демографічними, природно-кліматичними, географічними факторами. Показники в рамках даних факторів варіюються в залежності від підприємства, однак, серед загальних показників економічних чинників можна відзначити рівень інфляції, платоспроможність населення, інвестиційні ресурси, курс національної валюти. Серед показників правових чинників - проблеми з законодавчими нормами, стабільність податкової системи та рівні державного регулювання, валютно-митна політика, наявність пільг для інвесторів, екологічне регулювання. До показників політичних чинників віднесені зміни фінансової політики, корупція, криміналізація, державна підтримка підприємств, стимулювання внутрішнього попиту. Також відповідно до розглянутої класифікацією виділяють фактори, що впливають на економічну стійкість в результаті процесів, розвиток яких послідовний - об'єктивні фактори. У разі, коли фактори з'явилися в результаті цілеспрямованих та свідомих дій групи людей відповідно до їх інтересів, такі фактори є суб'єктивними [2].

Гаруст Ю., Перелазний А. наголошують, що з метою управління економічною безпекою підприємства фактори, які здійснюють на неї вплив,

необхідно розділити на дві групи - внутрішні та зовнішні чинники. Підприємства можуть здійснювати певний вплив на внутрішні чинники, тому що вони визначають ефективність їх функціонування, в т.ч. колективу роботи й можливості у фінансовій сфері. Зовнішні фактори не є гнучкими, тобто не можуть бути схильні до дій з боку підприємства, і визначають його стан в порівнянні з конкурентами, рівень залучення ресурсів, в т.ч. фінансових [13]. Внутрішні чинники представлені використовуваними технологіями (визначаються в умінні персоналу, обладнанні, системах перетворення факторів виробництва), технічним забезпеченням (відображається в рівні зносу), організацією виробництва, персоналом й фінансовим станом.

Організація виробництва передбачає впровадження найбільш прогресивних методів щодо використання персоналу, обладнання, предметів праці, які в даному випадку пояснюються меншими затратами. Своєчасне і якісне вирішення поставлених завдань обумовлює необхідність якісно обробляти внутрішню й зовнішню інформацію, приймати обґрунтовані та цілеспрямовані рішення, доводити їх до співробітників всіх рівнів [8]. Для цього кадровий персонал повинен повністю відповідати робочим місцям і формуватися з урахуванням його здібностей і якостей. Фінансовий стан підприємства відображається у використанні фінансових ресурсів, що дозволяє організувати процес виробництва, а також проводити заходи по його розширенню та оновленню.

Зовнішні чинники економічної безпеки представлені впливом економіки, політичною стабільністю, науково-технічним прогресом, соціокультурними тенденціями. Позитивний економічний вплив, який характерний для періоду зростання, розширює можливості для підприємств. У періоді спаду відповідно спостерігаються протилежні тенденції, які обмежують можливості підприємства, в т.ч. ведуть до скорочення персоналу. Політична стабільність проявляється в системі відносин «держава - підприємства», можливості для участі іноземних інвесторів у розвитку підприємства, розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Науково-технічний

прогрес дозволяє впроваджувати техніко-технологічні нововведення, що сприяє підвищенню ефективності та продуктивності. Культурне середовище, в рамках якого підприємство здійснює свою діяльність і яке обумовлює його поведінку в цьому аспекті, визначається соціокультурними тенденціями.

Баланда А. фактори економічної безпеки підприємства розділяє на категорії відповідно до її складових та виділяє наступні з них: фактори сприяння фінансовій складовій, фактори сприяння управлінській складовій, фактори сприяння інтелектуальному та кадровому потенціалу, фактори сприяння техніко-технологічній складовій, фактори сприяння політико-правовій складовій, фактори сприяння інформаційній складовій, фактори сприяння екологічній складовій. Відмінною особливістю даної класифікації та позначення факторів саме як «фактори сприяння» є визначення в їх числі не аспектів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, а дій і завдань, які спрямовані на гарантування економічної безпеки [4].

Так, в якості факторів сприяння фінансовій складовій визначені: аналіз фінансового стану з точки зору платоспроможності, структури капіталу, прибутковості тощо; оцінка ступеня ефективності вжитих заходів попереджувального характеру; планування та розробка рекомендацій щодо реалізації подібних заходів, що передбачає необхідність їх фінансування. До факторів сприяння управлінської складової віднесені: здійснення планування і управління активами; планування роботи по підрозділах; застосування ринкової стратегії, спрямованої на створення певних переваг, застосування різних форм конкуренції тощо; застосування ефективної цінової та кадрової політики; формування зв'язків з державними органами управління; попередження обставин форс-мажору, які залежать від керівництва підприємства (наприклад, страйки).

Фактори сприяння інтелектуальної та кадрової складової представлені: підвищенням рівня управління персоналом та оцінкою неефективності його діяльності; вдосконаленням інтелектуального потенціалу. Фактори сприяння техніко-технологічній складової представляють собою сукупність: аналізу

існуючих технологій і шляхів їх вдосконалення; аналізу техніко-технологічної інформації по іншим підприємствам, а також «проривів» в аналогічних сферах; планування технологій на перспективу розширення або переорієнтації виробництва; розробки плану технологічного розвитку, що включає бюджетування даного процесу, заходи щодо вдосконалення власних технологій та проведення розробок в даній сфері, оцінку можливостей і перспектив придбання нових технологій. Як фактори сприяння політико-правової складової визначено: оцінка ресурсно-бюджетного забезпечення і якості організації управлінської діяльності в даній сфері та планування відповідних заходів; посилення впливу на політико-правову частину зовнішнього середовища; поліпшення правової основи договірних відносин; здатність відстоювати інтереси в разі виникнення конфліктів з контрагентами; своєчасне реагування на внесення поправок в законодавство, перш за все, в питаннях щодо податків, трудових, фінансово-майнових відносин тощо; лобіювання рішень, які відповідають інтересам підприємства (на різних рівнях влади).

До групи факторів сприяння інформаційній складовій входять: збір, обробка та систематизація, класифікація, створення баз даних інформації, що стосується діяльності компанії, тенденцій зовнішнього середовища (в т.ч. світової економіки); прогнозування на основі отриманої інформації тенденцій та можливих варіантів розвитку діяльності підприємства, бізнес-середовища; розвиток формації зв'язків з громадськістю. До факторів сприяння екологічній складовій віднесені: дотримання національних і міжнародних екологічних норм; здійснення екологічного контролю в рамках своєї діяльності; фінансування заходів щодо екологічного контролю [2].

Гнилицька Л.В. відповідно до загальноприйнятого підходу класифікує фактори економічної безпеки підприємства на зовнішні та внутрішні, однак, всередині наведених узагальнених груп розробляє подальшу класифікацію. Внутрішні фактори економічної безпеки згідно з цією класифікацією є [8]: організаційно управлінські (стратегія і тактика розвитку; ефективність та

якість управління; маркетингова політика; інноваційна активність; інвестиційні можливості; облікова політика; персонал підприємства; природні (галузева приналежність; технологічні (структура продукції, що випускається; витрати на виробництво; модернізація та реконструкція матеріально-технічної бази; ефективність господарських і фінансових операцій); виробничо-ресурсний потенціал, наявність резервів, в т.ч. . потужностей) [14].

Зовнішні чинники економічної безпеки згідно з цією класифікацією є [2]: природно-кліматичні (екологічні); соціальні (рівень зайнятості; доходи населення; соціально-демографічні; соціально-економічні, соціально-психологічні, соціально-культурні); науково-технічні (нестабільність процесу виробництва; науково-технічний прогрес; інформаційні); політичні (політична стабільність в країні; нормативно-правові: курс валют, податкове законодавство, темпи інфляції, кредитна політика).

Наприклад, Денисов О. Є., здійснює особливий акцент на економічні факторах і приводить їх наступну класифікацію [18]: економіко-технологічні: рух оборотних засобів; витрати на виробництво; умови реалізації продукції; тривалість виробничого циклу; склад активної частини основних засобів; ефективність господарських операцій; фінансові: прибуток; фінансові вкладення; ліквідність; кредиторська заборгованість; дебіторська заборгованість; доступність та ємність ринку: потенціал ділового співробітництва; конкуренція; становище на ринку; попит на продукцію; ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів; державна підтримка: система кредитування і страхування ризиків.

Отже, фактори економічної безпеки підприємства є основою, на якій будується управління ним, що відображається у визначенні та класифікації факторів, адаптація до яких забезпечує економічну безпеку. Виділимо фактори: внутрішні та зовнішні. Зовнішні фактори класифікуються наступним чином: політичні (яким чином уряд впливає на економічну сферу; підтримка галузей економіки; законодавство, яке регламентує економічну

діяльність в цілому та галузеве зокрема, ступінь регулювання економіки з боку держави; виконання законодавчих норм і правил); економічні (економічні цикли; рівень інфляції; економічні відносини з контрагентами; конкурентне середовище); соціальні (структура суспільства і динаміка його розвитку); технологічні (впровадження досягнень науково-технічного прогресу; модернізація технологій). Стосовно внутрішніх факторів економічної безпеки: технологічні (обладнання, інструменти, виробнича інфраструктура, необхідні навички й вміння персоналу); кадровий потенціал (залучення кадрів необхідної кваліфікації за рахунок пропонованого рівня заробітної плати, соціальної захищеності тощо); організаційно-управлінські (формування ефективної, гнучкої структури управління підприємством); фінансові (фінансовий стан).

Таким чином, дослідження факторів економічної безпеки підприємства не характеризуються однозначністю їх розуміння та характеристиками. Дана неоднозначність проявляється в значній кількості класифікацій факторів, які при цьому мають схожу структуру, загальні критерії та характеризуються в своїй більшості незначними відмінними особливостями.

На наш погляд, «фактори економічної безпеки підприємства» слід розглядати в якості комплексного поняття, в рамках якого різні загальноприйняті підходи до «факторів» і «факторів економічної безпеки підприємства», які відображені в наведених класифікаціях, необхідно розташувати в певній співвідповідності.

Висновки до першого розділу

1. Доведено, що поява проблем щодо гарантування безпеки пов'язано з першими спробами людини оцінити загрози навколишнього світу. На наш погляд, розуміння безпеки, що складається в період становлення древніх держав та створення соціальної диференціації суспільства, пов'язане з економічною безпекою. Іншими словами, у міру розширення уявлень про

безпеку акцент зміщується на економічні складові: соціально-економічну стабільність в умовах майнової нерівності, захист власності від внутрішніх й зовнішніх ворогів, забезпечення економічних переваг держав в більш пізній період тощо. Прагнення до економічної безпеки притягувало до себе все різноманітні аспекти розуміння цього феномену.

2. Відмітимо, що в Україні підхід до активізації розгляду проблеми щодо економічної безпеки та її складових почався після отримання статусу суверенної держави у 1991 р. Зазначимо, що одним з перших нормативних документів, що зафіксував необхідність вирішення питань економічної безпеки країни, стала Концепція економічної безпеки (1996 р.). Проблема гарантування економічної безпеки, як пріоритет стабільного функціонування і розвитку людини та суспільства, розглядається в економічній теорії з початку ХХ ст. У перших роботах зарубіжних дослідників-економістів з цієї тематики поняття «економічна безпека» було сформульовано як похідне від більш загального поняття «національної безпеки».

3. Визначено, що економічна безпека підприємства - це безперервний процес, при якому наявні ресурси підприємства розподіляються таким чином, щоб на тлі стримуваних загроз зовнішнього й внутрішнього середовища забезпечити здатність ефективного функціонування підприємства, задоволення його найважливіших інтересів, сталого розвитку та досягнення бізнес-цілей.

4. Встановлено, що фактори економічної безпеки підприємства є основою, на якій будується управління ним, що відображається у визначенні та класифікації факторів, адаптація до яких забезпечує економічну безпеку. Виділено фактори: внутрішні (технологічні; кадровий потенціал; організаційно-управлінські; фінансові) та зовнішні (політичні; економічні соціальні; технологічні).

5. Обґрунтовано, що фактори економічної безпеки підприємства слід розглядати в якості комплексного поняття. Так, в результаті встановлення управлінської рівноваги здійснюється вплив на показники, що

характеризують економічну безпеку в розрізі певних елементів. Зміна даних показників впливає на зміну ступеню елементів безпеки, що можливо також розглядати як фактор, що в свою чергу вплине на економічну безпеку підприємства як показник результату та умова рентабельного функціонування підприємства.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Дніпро-Н» (далі СТОВ «Дніпро-Н») територіально знаходиться у Верхньодніпровському районі Дніпропетровської області. Юридична адреса СТОВ «Дніпро-Н»: Україна, 51606, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський р-н, село Пушкарівка, вулиця В. Ілляшевської, будинок 28. Дата заснування 03.03.2000 р. Директор Кукса Анатолій Іванович.

СТОВ «Дніпро-Н» є окремою юридичною особою з орендними відносинами. Основною галуззю є рослинництво, а вид економічної діяльності відповідно вирощування зернових культур. У 2020 році земельна площа у СТОВ «Дніпро-Н» склала 2297 га. СТОВ «Дніпро-Н» відповідно до даних про державну реєстрацію займається вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Для дослідження ефективності діяльності підприємства необхідно провести аналіз майна підприємства (Додаток А). Зазначимо, що всі розрахунки ми робили за допомогою форм фінансової звітності. Дані свідчать, що майно підприємства за 2016-2020 рр. збільшилось на 232,62%, при чому в основному за рахунок необоротних активів, які збільшились майже в 5 раз, а оборотні активи – на 111,25%. В той же час капітал підприємства збільшився за рахунок суттєвого зростання грошових коштів – майже в 5 разів.

Наступним етапом аналізу майнового стану СТОВ «Дніпро-Н» є аналіз капіталу. Проведення аналізу капіталу здійснюється для визначення стану співвідношення власного капіталу із зобов'язаннями, що теж впливає на фінансовий стан господарства. Досліджуючи капітал підприємства ми

дійшли висновку, що загальна вартість капіталу у СТОВ «Дніпро-Н» зросла на 232 %. Саме збільшення власного капіталу майже в 2 рази вплинуло на цю обставину. Відмітимо, що господарство має велику суму довгострокових зобов'язань (додаток Б).

Проведемо аналіз руху та функціонального стану основних засобів СТОВ «Дніпро-Н». Аналіз проводиться для того, щоб встановити наявність, рух та вибуття основних засобів за рік або за певний період з метою встановлення готовності для виконання своїх поставлених цілей. Цей аналіз дає змогу встановити кількість ресурсів та їх дію на господарський процес в підприємстві, а також визначити їх стан і дати їм оцінку. Відмітимо, що основні засоби є матеріально-технічною базою підприємства. Нарощування матеріально-технічної бази можна як шляхом нарощування потенціалу основних засобів (екстенсивно), так і за допомогою підвищення ефективності їх використання (інтенсивно). Значне збільшення основних фондів призводить до ускладнень у технічному переоснащенні виробництва, морального та фізичного старіння обладнання, що знижує ефективність його використання та можливість переобладнання. Тому виникає потреба оцінити рух та функціональний стан основних засобів підприємства (Додаток В).

Динаміка показників основних засобів засвідчує про щорічне їх зростання. Так за період 2018-2020 рр. первісна вартість основних засобів збільшилась на 132,02%, а залишкова вартість – на 334,42%. Необхідно відзначити, що за період 2018-2020 рр. темп приросту основних засобів склав 36,18%.

Існування будь-якого підприємства, незалежно виду діяльності та форм господарювання, в ринкових умовах визначається його здатністю отримувати необхідний і достатній обсяг доходу чи прибутку. А отже аналіз цих показників займає чільне місце в системі економічного аналізу, оскільки оцінює ступінь досягнення кінцевої мети діяльності (Додаток Д). За період 2018-2020 рр. чистий дохід підприємства збільшився на 228,29%, а чистий прибуток – на 299,91%. Відмітимо і значне зростання собівартості

реалізованої продукції – на 240,71%.

Проведемо дослідження фінансового стану та рентабельності СТОВ «Дніпро-Н». «Для господарства аналіз фінансових результатів та рентабельності проводиться в наступній послідовності: аналіз фінансових результатів господарюючого суб'єкта; аналіз рентабельності капіталу господарюючого суб'єкта; аналіз і оцінка рівня прибутку господарюючого суб'єкта; аналіз та оцінювання виробничого та фінансового левериджу господарюючого суб'єкта» [40]. Фінансова звітність містить інформацію про реалізовану продукцію, витрати на виробництво продукції, стан фінансово-господарських ресурсів та джерела їх утворення, фінансові результати роботи господарства. На основі аналізу звітних даних визначаються основні тенденції формування і використання фінансових ресурсів, причини змін, що сталися, сильні та слабкі сторони господарства та резерви поліпшення фінансового стану в майбутньому.

В цілому, показники, що наведені в Додатку Е, засвідчують про рентабельну діяльність СТОВ «Дніпро-Н». Але керівництву підприємства необхідно звернути увагу на динаміку таких показників: рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності, рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, рентабельність виробничих фондів, період окупності власного капіталу оскільки, незважаючи на значення, їх динаміка є негативною. При збереженні такої динаміки економічна безпека підприємства може бути під загрозою.

Наведені в додатку Е показники засвідчують про неоднозначний стан фінансової стійкості підприємства. Так позитивну динаміку має динаміка власних обігових коштів, показник маневреності власних обігових коштів та коефіцієнт маневреності власного капіталу. Усі інші показники, що знаходяться в допустимих межах, мають негативну динаміку та можуть стати загрозою для стану економічної безпеки підприємства.

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану

підприємства виступає його ліквідність і платоспроможність. Ліквідність підприємства – це його здатність перетворити свої активи в кошти платежу для погашення короткострокових зобов'язань (Додаток Ж).

Отже, коефіцієнт поточної ліквідності підприємства відповідає вимогам і, в той же час, є дещо підвищеним, тому його зменшення в динаміці доцільно відзначити як позитивне явище. Такої ж динаміки зазнає коефіцієнт швидкої ліквідності.

Особливо необхідно відзначити зростання коефіцієнту абсолютної ліквідності з 0,04 у 2017 р. до 0,01 у 2018 р., що засвідчує його наближення до критичного значення.

Здійснивши оцінку ділової активності (додаток З) ми дійшли висновку, що наведені дані в цілому засвідчують про покращення ділової активності, оскільки оборотність активів, оборотність оборотних активів, оборотність запасів, оборотність готової продукції впродовж 2018-2020 рр. збільшилась. Але серед усього масиву показників майже всі показники набули позитивної динаміки.

Також позитивної динаміки зазнав коефіцієнт оборотності власного капіталу підприємства, який за період 2018-2020 рр. збільшився на 80,29%, що стало наслідком перевищення темпів зростання чистої виручки від реалізації продукції (180,24%) над власним капіталом підприємства (174,94%).

В завершення аналізу підприємства проводиться рейтингове оцінювання фінансового стану господарства. При цьому всі раніше отримані дані групуються в комплексну таблицю «Комплексна (рейтингова) оцінка стану СТОВ «Дніпро-Н» (додаток К). На основі даної таблиці можемо зробити підсумок, що стан дуже високий (А). В цілому, діяльність СТОВ «Дніпро-Н» є прибутковою та за усіма напрямками проведеної оцінки відповідає передбаченим критеріальним умовам.

2.2. Характеристика роботи служби фінансово-економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими

В результаті дослідження встановлено, що політика економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» відповідає таким вимогам: комплексності, безперервності, законності, плановості, економічності, взаємодії, конфіденційності, компетентності.

Відмітимо, що СТОВ «Дніпро-Н» є економічно середнім розміром та діяльністю підприємством, який має два підрозділи, що забезпечують фінансово-економічну безпеку: підрозділ інформаційно-аналітичного забезпечення та підрозділ охорони (рис. 2.1).

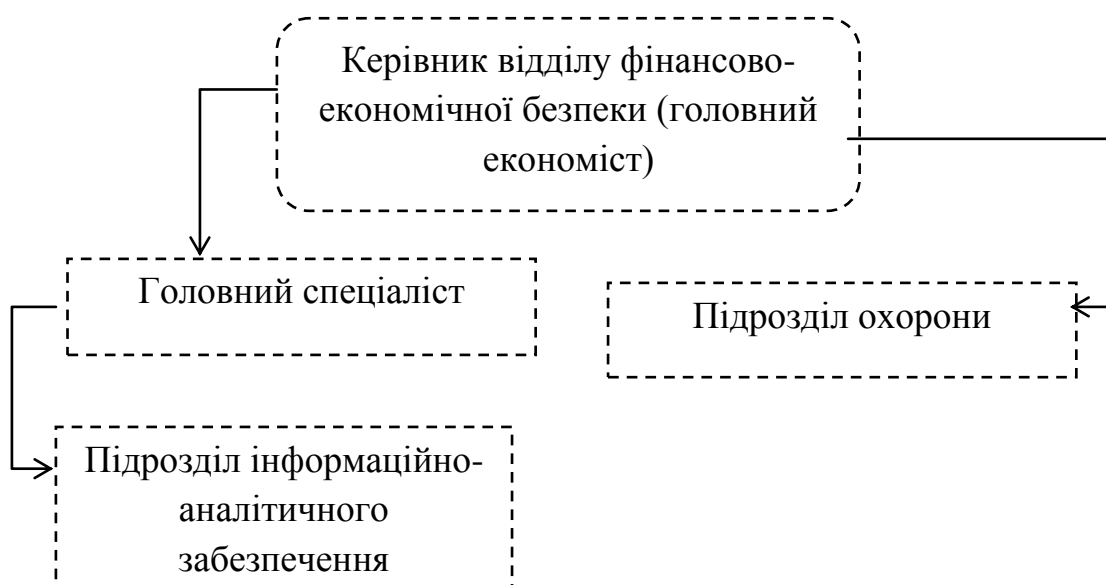

Рис. 2.1. Структура відділу фінансово-економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»

При виконанні дослідження за даним напрямком ми встановили, що на підприємстві використовують наступні внутрішні регламенти роботи обліково-економічної служби підприємства: наказ про організацію обліку та

облікову політику; штатний розклад; посадові інструкції та встановлено, що відсутні такі внутрішні нормативні документи: наказ про створення та функціонування служби безпеки підприємства; положення про службу безпеки.

Проведемо аналіз економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» за такими складовими:

1. Фінансова компонента. Вона оцінюється оцінка може здійснюватися на основі аналізу фінансової стійкості, ступінь якої визначається достатністю оборотних активів для здійснення господарської діяльності.

Дану складову розрахуємо за формулою:

$$E_e = BK - A1 \quad (2.1)$$

$$\pm E_c = E_e - Z \quad (2.2)$$

де «BK – власний капітал; A1 – необоротні активи; Z - величина запасів; $\pm E_T$ – надлишок чи недостача власних оборотних активів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик (K)» [40]:

$$\pm E_T = (E_e + K) - Z \quad (2.3)$$

де «K – довгострокові зобов'язання; $\pm E_n$ – надлишок чи недостача власних оборотних активів, а також довго-, середньо- і короткострокових кредитів і позик (K_T)» [52]:

$$\pm E_n = (E_e + K_T + K) - Z \quad (2.4)$$

де K_T - короткострокові кредити банків.

Проаналізувавши фінансову компоненту за цими показниками, ми отримали результат і для розрахунку інтегрального показника економічної безпеки економіки умовно присвоїли йому абсолютний рівень 1. Підприємство для здійснення господарської діяльності бере короткострокі позики: $\pm E_c < 0$, $\pm E_T < 0$, $\pm E_n \geq 0$; тобто рівень фінансової безпеки підприємства – критичний.

Далі проаналізуємо інформаційну складову, що проводиться за допомогою розрахунку значень коефіцієнтів: суперечності інформації, коефіцієнта точності інформації та коефіцієнта повноти, ці показники

обчислюються наступним методом:

- «коефіцієнт точності інформації (K_T) розраховується як відношення обсягу релевантної інформації (K_p) до загального обсягу інформації, яка є в розпорядженні особи, що ухвалює рішення (K_3)» [40]:

$$K_T = \frac{K_p}{K_3} \quad (2.5)$$

- «коефіцієнт суперечності інформації (K_c) – розраховується як відношення кількості незалежних свідочств на користь ухвалення рішення (K_{nc}) до загальної кількості незалежних свідочств у сумарному обсязі релевантної інформації (K_{ncp})» [40]:

$$K_c = \frac{K_{nc}}{K_{ncp}} \quad (2.6)$$

- «коефіцієнт повноти інформації (K_n) – розраховується як відношення обсягу інформації, яка є в розпорядженні особи, що ухвалює рішення (K_3), та обсягу інформації, необхідної для ухвалення обґрунтованого рішення ($K_{гр}$)» [40]:

$$K_n = K_3 / K_{гр} \quad (2.7)$$

Щодо рівня такої складової, як інформаційна безпека, то вона розраховується:

$$K_{io} = K_n \times K_c \times K_T \quad (2.8)$$

Провівши оцінку рівня інформаційної складової, ми дійшли висновку, що даний показник склав 0,66 тобто середній рівень, і в подальшому для розрахунку інтегрального показника умовно надаємо йому значення 2 (середнє) значення.

Відмічено, що «інтелектуальна складова відповідає за охорону сукупності прав на інтелектуальну власність, а також на використання зібраних знань і професійного досвіду робітників господарства» [40]. Тому, оцінку рівня цієї складової, розрахуємо таким чином:

- інтелектуальна озброєність (K_{io}):

$$K_{io} = \frac{V_{in}}{O}, \quad (2.9)$$

де V_{in} – вартість інтелектуальної власності;

- коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства ($K_{кв}$):

$$K_{кв} = \frac{\sum_{i=1}^n Y}{O}, \quad (2.10)$$

де $\sum_{i=1}^n Y$ – сукупна величина кваліфікаційно-освітнього рівня працівників;

O – загальна кількість працівників;

- норма доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності (K_{∂}), тис. грн:

$$K_{\partial} = \frac{D_{in}}{O}, \quad (2.11)$$

де D_{in} – дохід, який одержує підприємство від використання інтелектуального потенціалу.

Для підприємств аграрного сектору призначені такі вагові коефіцієнти:

$K_{кв} - 0,5$, $K_{io} - 0,25$, $K_{\partial} - 0,25$.

Таким чином, ми дійшли висновку, що отримані коефіцієнти в даному господарстві мають такі значення: $K_{\partial} = 3$; $K_{кв} = 4$; $K_{io} = 1$, як наслідок надаємо підприємству значення 3, як задовільний.

Така складова, як кадрова, надає характеристику кадрової забезпеченості господарства. Здійснимо її підрахунок за наступними показниками:

- коефіцієнт плинності кадрів ($K_{п}$):

$$K_{п} = \frac{\sum Y}{O}, \quad (2.12)$$

де Y – кількість працівників, які були звільнені або скорочені за розрахунковий період;

O – загальна чисельність працівників підприємства.

- коефіцієнт фізичного старіння кадрів ($K_{с}$):

$$K_v = \frac{O_v}{O} \quad (2.13)$$

де « O_v – кількість працівників, які за віком фізично старі, старі їх знання та кваліфікація; фондоозброєність працівників (Φ_o), тис. грн.; фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення ($\Phi_{но}$), тис. грн.» Наголошено, що «для підприємств аграрної сфери діяльності можна використати такі вагові коефіцієнти: K_{Π} - 0,25, K_v - 0,2, Φ_o -0,35; $\Phi_{но}$ - 0,2» [40].

Проаналізувавши кадрову складову в СТОВ «Дніпро-Н» відмітимо, що: $K_{\Pi} = 1$; $K_v = 0,8$; $\Phi_o = 1,4$; $\Phi_{но} = 0,4$, як наслідок отримали оцінку 3,6 відносна оцінка становить 0,9.

Характеризуючи техніко-технологічну складову, відмітимо, що вона надає можливість охарактеризувати відповідність техніки та технології, яка застосовується в господарстві сучасній техніці та технологіям в розрізі оптимізації витрат. Таким чином, примінивши середньозваженість та вагові коефіцієнти K_{Π} - 0,25, K_v - 0,2, Φ_o -0,35; $\Phi_{но}$ - 0,2 для сільськогосподарських підприємств ми змогли визначити техніко-технологічну безпеку – 3,25 рівень.

Далі проаналізуємо складову з точки зору політики і права, що можна визначити наступним чином: «питома вага одержаних і сплачених штрафних санкцій в загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства ($K_{ш}$); частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в структурі його загальних витрат ($K_{в.юр.}$); питома вага судових й арбітражних справ у загальній сумі господарських договорів підприємства ($K_{с.ар.}$); частка виграних судових й арбітражних справ у загальній кількості юридичних справ, що розглядалися ($K_{в.ю}$)» [40].

Таким чином, ми можемо примітити вагові коефіцієнти для аграрного підприємства: K_{Π} - 0,25, K_v - 0,2, Φ_o -0,35; $\Phi_{но}$ - 0,2, та надати СТОВ «Дніпро-Н» коефіцієнт 2,5.

Наголошено, що «інноваційна складову характеризує функціонування

діяльності підприємства на якісно новому рівні, тобто підприємство має прогресивні, якісно нові зміни, що безперервно виникають у часі та просторі. Дана складова визначається за допомогою нижченаведених показників» [40]:

– коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції ($K_{i.n.}$):

$$K_{i.n.} = \frac{Ni.n.}{Nз.n.}, \quad (2.14)$$

де « $Ni.n.$ – кількість інноваційних видів продукції, що випускаються підприємством; $Nз.n.$ – загальна кількість видів продукції, що випускається підприємством; частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі ($K_{i.nid.}$)» [52]:

$$K_{i.nid.} = \frac{\sum B_i}{\sum B_n}, \quad (2.15)$$

де $\sum B_i$ – сума витрат на інновації;

$\sum B_n$ – загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Аналіз складової щодо інноваційно-інвестиційної діяльності та примінивши до їх результатів «вагові коефіцієнти для аграрних підприємств $K_{i.n.}$ - 0,5, $K_{i.nid.}$ - 0,5» [40] надаємо значення 1 – критичне значення, що характеризує не значну інноваційність господарства.

Стосовно екологічної складової, то вона характеризує «дотримання екологічних норм та мінімізацією витрат щодо забруднення навколишнього середовища і такий показник розраховується наступним чином» [40]:

- коефіцієнт безпечності продукції ($K_{б.п.}$):

$$K_{б.п.} = P_c / P_з. \quad (2.16)$$

де P_c – виручка від реалізації сертифікованої продукції, грн.;

$P_з$ – загальна виручка від реалізації продукції, грн.

- коефіцієнт забруднення середовища ($K_з$)

$$K_з = B_{ек.з.} / B_з. \quad (2.17)$$

де $B_{ек.з.}$ – розмір екологічних зборів, грн.;

V_3 – загальна сума витрат підприємства, грн.

- коефіцієнт захисту середовища ($K_{зах}$)

$$K_{зах} = V_{ек.м.} / V_3 \quad (2.18)$$

- де $V_{ек.м.}$ – витрати на екологію (очисні споруди, переробка відходів, захист ґрунтів), грн.;

- V_3 – загальна сума витрат підприємства, грн.

«Для підприємств аграрної сфери діяльності як правило використовують такі вагові коефіцієнти: $K_{б.п}$ - 0,5, $K_з$ - 0,25, $K_{зах}$ – 0,25» [40].

Таким чином, провівши аналіз ми дійшли висновку, що СТОВ «Дніпро-Н» має незадовільний стан – 1,75 показник екологічної безпеки.

Силова складова оцінюється наступним чином: «частка витрат на охорону підприємства в структурі загальних витрат ($K_{в.ох.}$); забезпеченість працівників підприємства службою охорони ($K_{сб}$)» [40].

Зазначено, що «застосовуючи формулу середньозваженості визначення рівня силовой безпеки за узагальненим коефіцієнтом та використовуючи вагові коефіцієнти: $K_{в.ох.}$ - 0,5, $K_{сб}$ - 0,5 для підприємств що ведуть свою діяльність в аграрній сфері» [40], отже СТОВ «Дніпро-Н» має низький – 1 ступінь безпеки.

Для розрахунку інтегральної оцінки економічної безпеки розраховуємо також відносні оцінки безпеки підприємства для кожної складової безпеки. Відносна оцінка безпеки для відповідного компонента розраховується як відношення фактичного рівня безпеки до максимального рівня безпеки відповідного компонента (додаток Л).

Таким чином, робимо висновок, що в основному всі складові економічної безпеки перебувають в межах норми, окрім фінансової, інноваційної та силовой. Для наочності результатів оцінювання економічної безпеки ми подаємо їх у вигляді діаграми, де радіус-вектори надають характеристику рівнів складових фінансово-економічної безпеки (додаток М).

2.3. Організація процесу забезпечення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»

Наголосимо, що діяльність підприємства у сучасних конкурентних умовах існування неможлива без врахування та нівелювання впливу внутрішніх та зовнішніх загроз його економічній безпеці. Це пов'язано з тим, що його функціонування перебуває під впливом безлічі чинників, які необхідно систематизувати і враховувати під час проведення комплексної оцінки рівня економічної безпеки.

В даному випадку першочерговим завданням стає дослідження системи економічної безпеки підприємства.

Таким чином, для стійкого розвитку підприємства необхідним моментом є гарантування його економічної безпеки, спрямованої на:

- захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також на володіння конкурентними перевагами у забезпеченні стабільної діяльності та досягненні основної мети, для реалізації якої необхідно виконання таких функціональних завдань економічної безпеки, як забезпечення ефективної роботи та фінансової стабільності;

- конкурентоспроможності технічного потенціалу; інноваційно-технологічної незалежності; високого рівня ефективності управління; оптимальності організаційної структури підприємства; підвищення кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, результативності науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- зниження впливу результатів виробництва на довкілля; правової захищеності всіх напрямів діяльності; інформаційного захисту та збереження комерційної таємниці, підвищення інформаційного забезпечення роботи всіх структурних підрозділів;

- захисту персоналу, економічних інтересів, капіталу та матеріальних засобів.

Ті підходи, що застосовуються для гарантування економічної безпеки

підприємства засновані на аспектах створення та функціонування економічної безпеки, які передбачають розгорнуту систему безпеки, що включає об'єкти та суб'єкти безпеки, методи аналізу та управління ризиками та загрозами та стратегію економічної безпеки.

Основними принципами політики економічної безпеки в СТОВ «Дніпро-Н»:

- поєднання стабільності та динаміки структури підприємства, що призводить до дотримання взаємозв'язків структури (внутрішньо), забезпечення існуючих структур, а також створення сучасних в умовах інноваційних перетворень;

- законності та документування - співвідношення напрямів економічної безпеки нормативно-правової системи та визначення дій політики економічної безпеки в корпоративному управлінні внутрішніми правовими документами та положеннями;

- раціональності та ефективності, що передбачає більш ширші повноважень персоналу, з урахуванням оптимізації основної діяльності;

- незалежності та колегіальності, що визначають раціональну самостійність і активність персоналу, що входить в систему економічної безпеки підприємства;

- гарантування економічної безпеки - результат роботи колективу з формування напрямів політики економічної безпеки компанії, що реалізується всією командою;

- захисту інформації, що полягає у забезпеченні комерційної таємниці;

- системності та безперервності - формування формації безпеки допомагає здійснити захист майна та ресурсів компанії, співробітників в умовах конкуренції;

- попередження та попередження різних факторів, що впливають негативно на діяльність компанії. Цей принцип є ключовим;

- перспективності та прогнозування, обґрунтування діяльності підприємства з врахуванням існуючих тенденцій та прогнозів на майбутній

стан економічної безпеки підприємства, спрямованої на реалізацію цілей і завдань, поставлених стратегією розвитку СТОВ «Дніпро-Н».

Основний зміст системи економічної безпеки підприємства полягає в тому, що вона має носити запобіжний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є: забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження та примноження фінансів та матеріальних цінностей; попередження кризових ситуацій, у тому числі різноманітних надзвичайних подій, пов'язаних із діяльністю «зовнішніх» та/або «внутрішніх» недоброзичливців [2].

Завдання формації досягнення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» наведено на рис. 2.2.

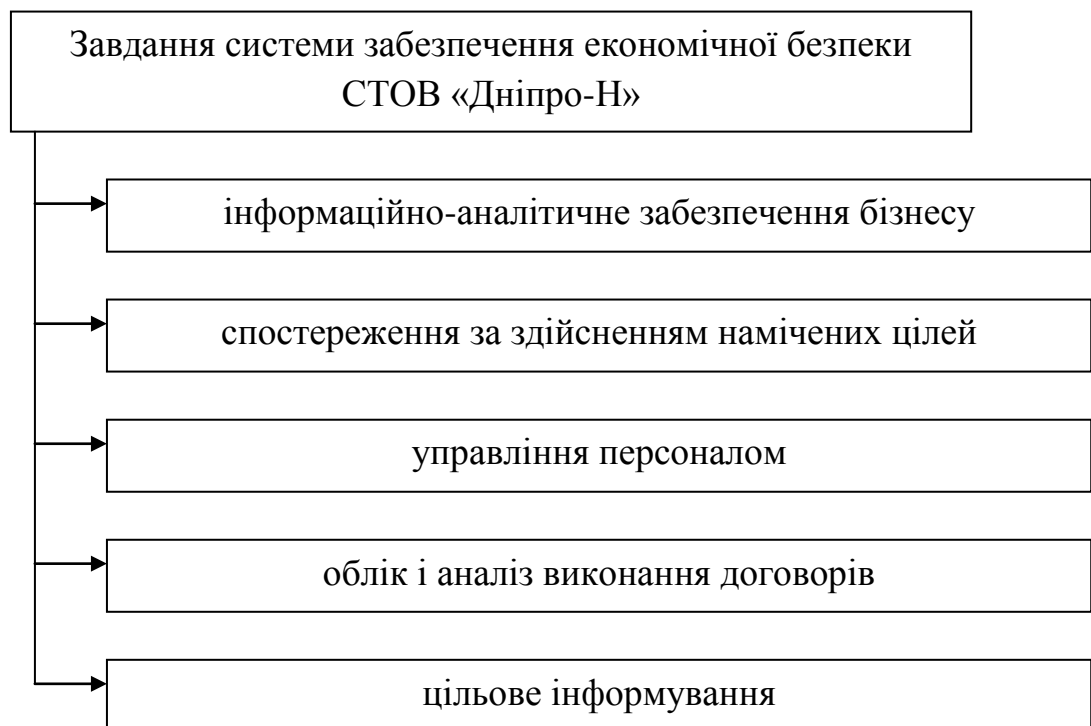

Рис. 2.2. Завдання формації досягнення економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»

Особливістю і водночас складністю при побудові системи економічної безпеки є той факт, що її дієвість практично повністю залежить від

людського чинника. Як показує практика, навіть за наявності на підприємстві професійно підготовленого начальника служби безпеки, сучасних технічних засобів, Ви не досягнете бажаних результатів доти, доки у Вашому колективі кожен співробітник не усвідомлює важливість, та необхідність впроваджуваних заходів економічної безпеки.

Для юридично правильного, ефективного та всебічного використання системи економічної безпеки у захисті інтересів підприємства від усіх видів недоброзичливців вимоги щодо створення умов гарантування безпеки бізнесу викладаються у відповідних наказах керівника, трудових договорах зі співробітниками та їх посадових обов'язках, спеціальних інструкціях, положеннях, контрактах з діловими партнерами тощо [52]. Після цього доводяться до персоналу під розпис у процесі занять та інструктажів.

У політиці економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» не відбивається роль кадрової служби у забезпеченні безпеки компанії, хоча від ефективності роботи даного підрозділу залежить більшою мірою стійкий стан та результати діяльності. Тому при формуванні моделі політики економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» пропонуємо розширення сфери відповідальності всіх структурних підрозділів підприємства щодо ефективного гарантування економічної безпеки.

Таким чином, ми дійшли висновку, що розвиток формації економічної безпеки підприємства СТОВ «Дніпро-Н» можна буде визнати відповідним певним критеріям, якщо всі співробітники підприємства розумітимуть важливість та актуальність забезпечення безпеки підприємства та свідомо виконують встановлені системою вимоги.

Зазначимо, що очевидно нині склався новий напрямок професійної діяльності – забезпечення безпеки підприємства. Предмет та зміст цієї професії знаходяться на стику проблематики прикладних задач досягнення безпеки та економічної кібернетики у масштабі підприємств, що функціонують у тому чи іншому секторі ринку, кожен з яких має свої сутнісні особливості. Робота служби економічної безпеки не обмежується

лише функціями забезпечення всіх видів безпеки.

Для підвищення ефективності системи корпоративної безпеки необхідна оцінка взаємозалежності між портфелем можливих ризиків підприємства та просування бізнесу. Співробітники служби економічної безпеки також повинні завжди перебувати на передовому краї бізнесу, реагуючи на нові тенденції в ньому. Як наслідок, їхнє коло обов'язків постійно змінюватиметься.

Під час проведення досліджень було виявлено, що в СТОВ «Дніпро-Н» зараз економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, як цього вимагають сучасні тенденції розвитку економічної безпеки підприємства. Для документального оформлення функції служби економічної безпеки доцільно запропонувати розробити документ «Економічна безпека підприємства». Пропоноване рішення дозволить закріпити права та гарантії, що надаються працівнику підприємства, а також захистити саме підприємство від можливих загроз, які можуть виникнути з боку персоналу.

Таким чином, запропоноване рішення надасть додаткові можливості щодо підвищення ефективності економічної безпеки в СТОВ «Дніпро-Н». Реалізація рішення створення документа «Економічна безпека підприємства» дозволить підприємству не просто досягти мети підвищення ефективності управління, а й створити в СТОВ «Дніпро-Н» документацію, що регламентує сферу відносин персоналу та підприємства (табл. 2.1).

Отже, головна проблема в розробці документа «Економічна безпека підприємства» СТОВ «Дніпро-Н» полягає у здатності довести вищому керівництву необхідність цього документа. Розробку документа підприємства пропонується покласти на спеціаліста відділу кадрів, інженера охорони праці, бухгалтерів, секретаря.

У розробці цього документа будуть зайняті не лише фахівці, а й керівники. Загалом це апарат управління СТОВ «Дніпро-Н». Проте керівнику підприємства необхідно буде лише підтвердити документ.

Таблиця 2.1

Переваги та недоліки розробки документа «Економічна безпека підприємства» СТОВ «Дніпро-Н»

Переваги		Недоліки	
Найменування	Зміст	Найменування	Зміст
Підвищення ефективності спілкування між співробітниками	Оскільки відносини між персоналом суворо регламентовані загальними принципами, це створить атмосферу рівності	Тривалість процесу та відрив від основної роботи	Розробка документа та його коригування забирають багато часу та сил
Прискорення процесу адаптації прийнятих працівників	На підприємстві існує плинність кадрів, і нові співробітники мають швидко вивчити систему цінностей у колективі та вимоги адміністрації	Складність затвердження керівництвом	Додаткові витрати
Зниження рівня конфліктності	У зв'язку з тим, що всім будуть встановлені єдині правила, це знизить ймовірність виникнення непорозуміння	-	-
Можливість офіційно закріпити принципи та правила щодо формування та гарантування економічної безпеки	Більшість правил та принципів щодо забезпечення економічної безпеки в колективі офіційно ніде не закріплено, хоча вони й існують. Розробка документа надасть можливість керівництву у своїх рішеннях, а працівникам у своїх вимогах спиратися на офіційний документ	-	-

Таким чином, підводячи підсумки досліджень, можна дійти висновку, що рішення з розробки документа дозволить підвищити ефективність комунікацій у створенні, як у вертикальному, і на горизонтальному рівнях,

дозволить досягти взаєморозуміння у колективі та знизити ймовірність виникнення порушення економічної безпеки підприємства. Дотримання правил економічної безпеки підприємства гарантує успіх та благополуччя у взаєминах персоналу СТОВ «Дніпро-Н».

Висновки до другого розділу

1. СТОВ «Дніпро-Н» є окремою юридичною особою з орендними відносинами. Основною галуззю є рослинництво, а вид економічної діяльності відповідно вирощування зернових культур. При комплексній (рейтинговій) оцінці стану СТОВ «Дніпро-Н» можемо зробити підсумок, що стан дуже високий (А). В цілому, діяльність СТОВ «Дніпро-Н» є прибутковою та за усіма напрямками проведеної оцінки відповідає передбаченим критеріальним умовам.

2. СТОВ «Дніпро-Н» є економічно середнім розміром та діяльністю підприємством, який має два підрозділи, що забезпечують фінансово-економічну безпеку: підрозділ інформаційно-аналітичного забезпечення та підрозділ охорони. При виконанні дослідження за даним напрямком ми встановили, що на підприємстві використовують наступні внутрішні регламенти роботи обліково-економічної служби підприємства: наказ про організацію обліку та облікову політику; штатний розклад; посадові інструкції та встановлено, що відсутні такі внутрішні нормативні документи: наказ про створення та функціонування служби безпеки підприємства; положення про службу безпеки.

3. Основними принципами політики економічної безпеки в СТОВ «Дніпро-Н»: поєднання стабільності та динаміки структури підприємства; законності та документування; раціональності та ефективності; незалежності та колегіальності; гарантування економічної безпеки; захисту інформації; системності та безперервності; попередження різних факторів, що впливають негативно на діяльність компанії; перспективності та прогнозування,

обґрунтування діяльності підприємства з врахуванням існуючих тенденцій та прогнозів на майбутній стан економічної безпеки підприємства, спрямованої на реалізацію цілей і завдань, поставлених стратегією розвитку СТОВ «Дніпро-Н».

4. Завдання формації гарантування економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» є: інформаційно-аналітичне забезпечення бізнесу; спостереження за здійсненням намічених цілей; управління персоналом; облік і аналіз виконання договорів; цільове інформування.

5. Під час проведення досліджень було виявлено, що в СТОВ «Дніпро-Н» зараз економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, як цього вимагають сучасні тенденції розвитку економічної безпеки підприємства. Для документального оформлення функції служби економічної безпеки доцільно запропонувати розробити документ «Економічна безпека підприємства». Пропоноване рішення дозволить закріпити права та гарантії, що надаються працівнику підприємства, а також захистити дане господарство від можливих загроз, які можуть виникнути з боку персоналу.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ З МЕТОЮ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Створення умов щодо досягнення підприємством економічної безпеки з метою ефективного його функціонування

Функціонування підприємства за умов впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, що загострюється конкуренцією передбачає виконання комплексу процесів з управління економічною безпекою. Серед таких важливих процесів можемо виділити [12]:

- емпіричний аналіз факторів та загроз економічної безпеки;
- оцінку їх можливого впливу на стан економічної безпеки;
- моніторинг та контроль індикаторів економічної безпеки;
- визначення меж допустимих значень потенційної шкоди через реалізацію загроз;
- виконання заходів щодо зниження рівня впливу таких загроз на економічну безпеку підприємства.

Для максимальної захищеності підприємства від нестабільності та досягнення адаптивності до економічних умов повинні виконуватись щодо всіх функціональних складових підприємства.

Залежно від розглянутої функціональної складової сукупність засобів та методів, які застосовують у процесах гарантування економічної безпеки, може змінюватись. Завдання управління економічною безпекою для функціональних складових також відрізнятимуться, наприклад:

- досягнення фінансової ефективності та незалежності підприємства;
- забезпечення високої конкурентоспроможності продукції;
- оптимізація процесів управління та структури підприємства;
- підтримання кадрового потенціалу;

- захищеність сфер діяльності підприємства у правовій сфері;
- створення доступного ІТ-середовища підприємства та його захист;
- нівелювання впливу виробничих процесів на зовнішнє середовище.

Відмічено, що «результати оцінки стану економічної безпеки аграрних підприємств показали їхню здатність стабільно функціонувати та застосовувати наявні ресурси для запобігання впливу більшості загроз. В умовах економічної нестабільності для запобігання погіршення стану економічної безпеки потрібне перевизначення стратегічно значущих напрямів забезпечення безпеки, створення алгоритмів моніторингу, оцінки та нівелювання впливу загроз» [18].

Логічним розвитком дій щодо застосування певних процесів управління економічною безпекою є їх систематизація та упорядкування. Вдовенко Л.О. пропонується об'єднання процесів управління економічною безпекою підприємства в єдину систему. Ключовою особливістю системи є послідовність та безперервність виконання її процесів [11].

Одним із найважливіших процесів управління економічною безпекою підприємства є оцінка її поточного стану. Під оцінкою економічної безпеки у літературі розуміється послідовність таких дій: виявлення значимих чинників (якісний аналіз), їх чисельна інтерпретація (кількісний аналіз), оцінка впливу кожного з факторів та оцінка комплексного впливу факторів стан економічної безпеки підприємства.

Поліпшення ж поточного стану економічної безпеки до стійкого потребує запровадження чи розширення комплексу організаційних, управлінських, економічних заходів, вкладених у превентивний захист внутрішніх та зовнішніх інтересів підприємства. Такий комплекс заходів називають системою гарантування економічної безпеки, яка реалізується у кілька етапів [21]:

- формулювання мети та принципів управління підприємством;
- якісна оцінка потенціалу розвитку компанії, сильних та слабких сторін, аналіз зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища;

- ідентифікація, якісний та кількісний аналіз загроз безпеці, визначення факторів успішного функціонування;
- генерування стратегії досягнення економічної безпеки;
- оцінка значущості потенційних загроз безпеці;
- оцінка стану економічної безпеки підприємства;
- передбачення впливу загроз при їх можливій ескалації;
- розробка превентивних заходів захисту (за наявності потенційних загроз), реалізація реактивних заходів захисту (за активного впливу проявів загроз);
- винесення управлінських рішень з урахуванням існуючих та прогнозованих загроз безпеці.

Формація створення умов щодо досягнення економічної безпеки підприємства повинна відрізнятися адаптивністю до поточних умов функціонування, широким набором інструментів, що застосовуються, постійним поліпшенням якості аналізу економічних індикаторів. Існує кілька функцій, які має виконувати формація гарантування економічної безпеки, серед них:

- захисна функція (запобігання або зменшення сили впливу внутрішніх чи зовнішніх загроз за рахунок ресурсів, які були накопичені);
- регулятивна функція (надання регулюючого впливу на потенційне середовище виникнення загроз);
- превентивна функція (передбачення виникнення загроз та сили їх можливого прояву, мобілізація ресурсів на стримування загроз, що знову виникають);
- компенсаторна функція (запобігання діючим загрозам, нівелювання наслідків їх впливу, компенсація втрат);
- інноваційна функція (застосування сучасних методик, спеціально розроблених та пропонованих під специфіку підприємства з використанням інноваційного інструментарію).

Загальну цільову схему щодо гарантування економічної безпеки

представлено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Формация умов щодо досягнення підприємством економічної безпеки

Найбільш широко підприємства, застосовують реактивний підхід до гарантування економічної безпеки. Реактивний підхід передбачає реакцію вже на виниклі загрози або певного ступеню впевненості у їх виникненні [32]. Як зазначалося раніше, для більшої ефективності нейтралізації загроз економічній безпеці можливо приміняти і попереджувальний підхід, що дозволяє мінімізувати саму ймовірність виникнення загроз. Застосування запобіжного підходу передбачає прогнозування значень відібраних індикаторів економічної безпеки та підготовку ресурсів у зв'язку з майбутньою реакцією на динаміку цих індикаторів. Зрозуміло, навіть такий підхід не може ручатися за повну ліквідацію загроз економічній безпеці,

тому необхідно комбіновано пристосовувати й реактивний, і попереджувальний підходи.

Запобіжний підхід має схожі етапи реалізації з реактивним підходом, проте їх порядок слідування після вибору стратегії розходиться на дві гілки. Насамперед відбувається прогнозування впливу загроз, визначення превентивних заходів запобігання та розрахунок потенційного ефекту від їх реалізації. Якщо ефект реалізації превентивних заходів є позитивним – відбувається їх реалізація та ініціюється визначення заходів реактивного реагування [22].

Відповідальність за функціонування системи управління економічною безпекою також поділено між усіма рівнями управління. Відповідальність за безпосереднє управління загрозами покладена на власники бізнес-процесів та функціональні управління.

Контроль за діяльністю щодо економічної безпеки поділено на внутрішній та зовнішній та покладено на відповідні комітети керівників та служби аудиту. Гарантом забезпечення контролю за станом економічної безпеки та ефективністю системи її управління є Рада директорів підприємства, яка транслює необхідну інформацію акціонерам.

В основному фокусі підприємства знаходиться схожий набір груп загроз, згладжування яких дозволяє максимально ефективно управляти станом економічної безпеки. Серед таких загроз можуть бути:

- загрози охорони праці та виробничої безпеки;
- екологічні загрози;
- стратегічні загрози геополітичного розвитку;
- зовнішньо- та внутрішньоринкові загрози;
- загрози збереження операційної ефективності;
- загрози зміни законодавства та права;
- інформаційні загрози.

Розглянута методика комплексної оцінки економічної безпеки може передбачати дію певних загроз економічної безпеки підприємств і

результативно інтегрувати в структуру гарантування економічної безпеки. Як правило її застосування передбачається на рівні другої лінії захисту (функціональні управління), які зраховують показник, що відображає стан економічної безпеки.

Процеси моніторингу індикаторів та контролю впливу загроз економічній безпеці, що йдуть за етапом оцінки комплексного стану безпеки підприємства, також є засобами діагностики. Результат виконання цих взаємопов'язаних процесів (рис. 3.2) впливатиме на базу передумов для прийняття управлінських рішень і, зрештою, на стійкий стан економічної безпеки.

Рис. 3.2. Взаємозв'язок процесів моніторингу та контролю впливу в організації гарантування економічної безпеки підприємства

Одним із перспективним примінення пропонованої нечітко-логічної моделі є використання її для завдань прогнозування. Метою розробки в

даному випадку буде необхідність проведення аналізу потенційного впливу загроз економічній безпеці. Для цього необхідне доповнення існуючого математичного апарату (введення нечітких множин другого порядку), розширення бази індикаторів економічної безпеки.

Формація щодо гарантування економічної безпеки підприємства буде ефективною у тому випадку, якщо в її рамках функціонуватиме сукупність механізмів та інструментів, що забезпечують дієвий захист від впливу загроз економічній безпеці.

3.2. Управління ризиками як складова забезпечення економічної безпеки

У сфері сільського господарства сформована система ринкових відносин, яка, однак, не є повноцінною, тому що не повною мірою забезпечена необхідними інститутами. Однією з ключових особливостей цієї сфери є те, що основні прагнення учасників ринку в даній сфері – досягнення окупності, максимізація прибутку – нерозривно пов'язані із забезпеченням продовольчої, а отже, і національної безпеки країни. Окупність, максимізація прибутку господарюючими суб'єктами – це лише один із елементів процесу підвищення стійкості сільського господарства в цілому, що виявляється в збільшенні обсягів виробництва, скорочення рівня залежності від імпорту та зростання фінансових показників.

Досліджуючи ризики як зовнішнього, так і внутрішнього середовища суб'єктів господарювання у сфері сільського господарства, вони розглядаються як механізми управління ризиками самим підприємством, а також інституційні заходи, створені задля створення середовища, сприятливої для процесу управління ризиками на рівні суб'єктів господарювання та що сприяє зниженню систематичних ризиків. Відмітимо, що удосконалення системи управління ризиками суб'єктів господарювання сфери сільського господарства має включати посилення ролі органу

державної влади, що здійснює державну політику в даній сфері, як регулятор, так і в як методологічний центр, що сприяє розвитку системи.

Науково-практичний інтерес до проблем ризику обумовлений зростаючою складністю та ймовірнісним характером сучасних умов господарювання [36]. Динамічна зміна технологій, боротьба за споживача та якість продукції, зростання конкуренції вимагає від виробничих підприємств всебічного аналізу та перегляду сформованих поглядів на питання управління. Ризик стає невід'ємним елементом підприємницької діяльності, у зв'язку з чим виникає потреба вдосконалення методів та інструментів управління ризиками.

Спираючись на відсутність єдиного теоретичного підходу до інтерпретації терміна «ризик» як економічної категорії та реальності, ми розглядаємо ризик як ймовірність виникнення невизначеної ситуації, що має характерні техніко-економічні, соціально-культурні, політичні, природні та інші фактори, що прямо здійснюють вплив на поточну та перспективну діяльність підприємства, що веде до прийняття управлінських рішень в умовах недостатності та неповноти інформації та що тягне за собою певні як позитивні, так і негативні наслідки.

Аргументовано доведено, що актуальність управління ризиками на вітчизняних підприємствах зумовлена дією факторів національного та міжнародного рівня. Перші викликані процесами галузевої структуризації національної економіки, що продовжуються, другі - посиленням глобалізації, активним інноваційним розвитком, експансією транснаціональних корпорацій на національний ринок.

Виділимо зовнішні (загальні) та внутрішні (специфічні) фактори ризику. Загальні ризики проявляються у всіх сферах економіки та не залежать від діяльності підприємств. На відміну від них специфічні ризики характеризують внутрішнє середовище підприємства та особливості його діяльності та охоплюють процеси поставки, виробництва та реалізації. Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що існуючі

класифікації не враховують такі ризики, як кадровий та менеджмент підприємства, що, на наш погляд, є помилковим, оскільки система управління підприємством та персонал мають стратегічне значення при складанні ризикового профілю підприємства.

Ми підходимо до класифікації ризиків з точки зору того, що діяльність аграрних підприємств зумовлена сезонністю виробництва, низькою цільовою еластичністю попиту, характером продукції, взаємопов'язаністю ринку зерна та продуктів його переробки з усіма галузями національної економіки. Класифікація ризиків підприємств включає: сільськогосподарських виробників (природно-кліматичні, кон'юнктурні, технологічні, агрокліматичні тощо); хлібоприймальні підприємства та елеватори (сезонність виробництва, високий рівень зносу обладнання, ймовірність зміни кількісних та якісних показників зерна та ін.); переробні підприємства (низька конкурентоспроможність та інноваційно-інвестиційна привабливість, невідповідність технологій стандартам з економічності та ресурсозбереження, погіршення якості сировини, що переробляється тощо).

Проведений аналіз літературних джерел показав, більшість вчених розглядають управління ризиком як засіб його зниження [20, 44, 55]. Однак при комплексному підході до формування системи управління, на наш погляд, ризик слід розглядати не тільки як негативне явище, але і як можливість зростання підприємства – суб'єкта ринку. Ми виділяємо в галузі розвитку системи управління ризиками як частини економічної системи такі проблеми: відсутність інформаційної бази необхідної для аналізу, прогнозування та управління ризиками на підприємствах; слабку структурованість проблем; збільшення негативних наслідків у сфері управління соціально-економічними системами, викликаних динамічним зміною довкілля; відсутність методичних розробок, інструментів та професійних кадрів у галузі управління ризиками; недостатнє забезпечення соціальної, екологічної та економічної безпеки підприємств та процесів.

Сформована у роботі система управління ризиками як процес

ідентифікації, контролю та управління ризиком, його причинами та можливими наслідками спрямована на досягнення поставленої мети (рис. 3.3).

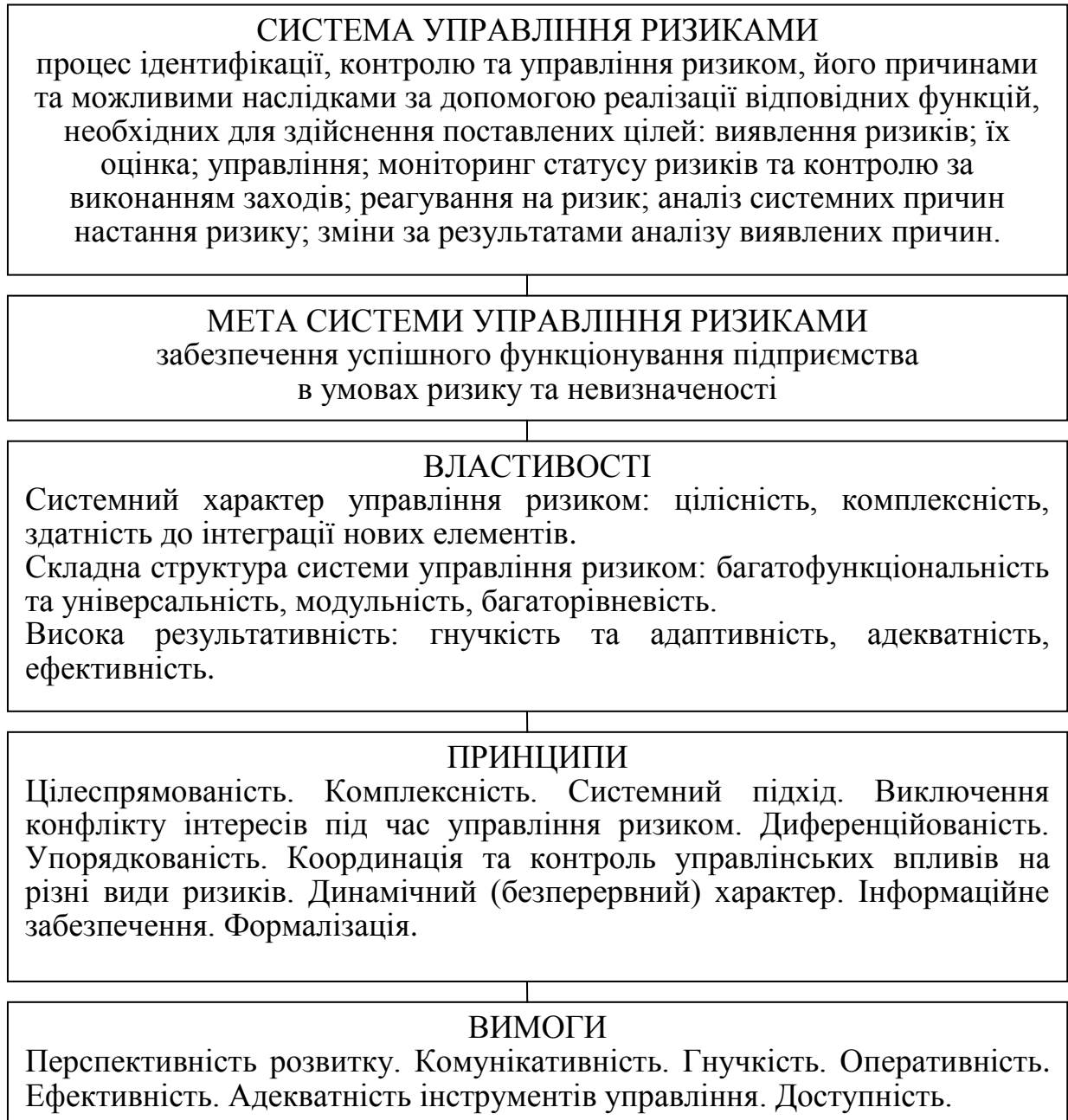

Рис. 3.3. Система управління ризиками

Системний характер має на увазі комплексний розгляд сукупності всіх ризиків як єдиного цілого, з урахуванням всіх взаємозв'язків і можливих наслідків, що дозволяє взяти до уваги не тільки вплив інструментів

управління ризиком на ризик, для боротьби з яким вони призначені, але і їх вплив на інші ризики в залежності від їх місця та зв'язків усередині системи, а також поява нових ризиків. Складність структури системи управління ризиком передбачає: функціональність і універсальність, тобто здатність боротися з ризиками різної природи та різними наслідками їх реалізації; модульність - можливість використання різних поєднань процедур управління ризиком, що дозволяє врахувати специфіку конкретної ситуації; багаторівневість як забезпечення ієрархічної структури прийняття рішень, адекватний розподіл повноважень та відповідальності.

Висока результативність системи управління ризиком відображає здатність досліджуваної сукупності заходів до зниження можливості виникнення несприятливих подій та/або подолання їх наслідків. Зазначена система має оперативно реагувати на зміну умов, передбачати зворотний зв'язок, пропонувати дієві рішення, орієнтовані на намічений результат і зменшення економічних втрат [48].

На нашу думку, основною метою процесу управління ризиками на підприємствах є досягнення балансу між повним застосуванням існуючих можливостей для отримання вигоди та запобігання втратам. Впровадження системи ризик-менеджменту передбачає застосування логічних та систематичних методів ідентифікації, аналізу та оцінки, моніторингу, контролю та управління ризиками, властивими всім напрямкам діяльності, функцій чи процесів підприємства. Базовим елементом процесу управління ризиками має стати його інтеграція зі специфікою підприємства, основними принципами діяльності, бізнес-процесами та залученням кожного працівника до управління ризиками. При цьому основною проблемою при управлінні ризиками на рівні підприємства, на наш погляд, є агрегування первинної інформації (ринкової та внутрішньої).

Доведено, що управління ризиками має ґрунтуватися на застосуванні рішень, необхідних у конкретний момент часу, а тому доцільно враховувати не лише інформацію, що має ймовірнісні характеристики, а й дані, що

відображають потенційну можливість зміни, що підвищить достовірність оцінки впливу ризиків на розроблену стратегію підприємства. Представлений алгоритм управління ризиками (рис. 3.4), що включає п'ять етапів (ідентифікацію ризиків, оцінку та аналіз втрат, оцінку та аналіз ризику, оцінку соціального ризику, аналіз отриманих результатів) дозволяє реалізувати моніторинг статусу ризику з урахуванням складних взаємозв'язків стратегічного та тактичного менеджменту ризиків.

Ми виходимо з того, що найбільш складною сферою діяльності в управлінні економічними ризиками є формулювання теоретико-практичних механізмів зниження негативні фактори. Тому від дієвості механізмів управління ризиками, які дозволяють приймати оптимальні управлінські рішення, залежить ефективність роботи суб'єктів господарювання.

Розділяючи позицію вчених [8, 15, 49], на думку, яких різноманіття методів управління ризиками, що застосовуються в господарській практиці, вимагає їх класифікації, ми виділяємо типи управління ризиками та відповідні їм методи (ухилення, передачі, локалізації та компенсації), заходи, інструменти та способи зниження ризику, кожен з яких має як певні переваги, і недоліки. Тому при виборі засобів зменшення ризику є можливим використання спеціальних схем, як приклад управління природно-кліматичними ризиками аграрного підприємств ми розглядаємо як використання сортового насіння та сортооновлення; формування спеціалізованих зон виробництва окремих видів зерна, які мають обмежені ареали обробітку.

Попередженню торговельно-економічних ризиків повинна сприяти оцінка наслідків впливу результатів функціонування аграрного підприємництва та вжиття заходів щодо ризиків членства України в СОТ, кон'юнктури світового ринку зерна та світових нафтових цін. На управління ризиками підприємства націлено розробку перспективних напрямів розвитку, побудову раціональної виробничої структури, проведення ефективної інноваційної та інвестиційної політики.

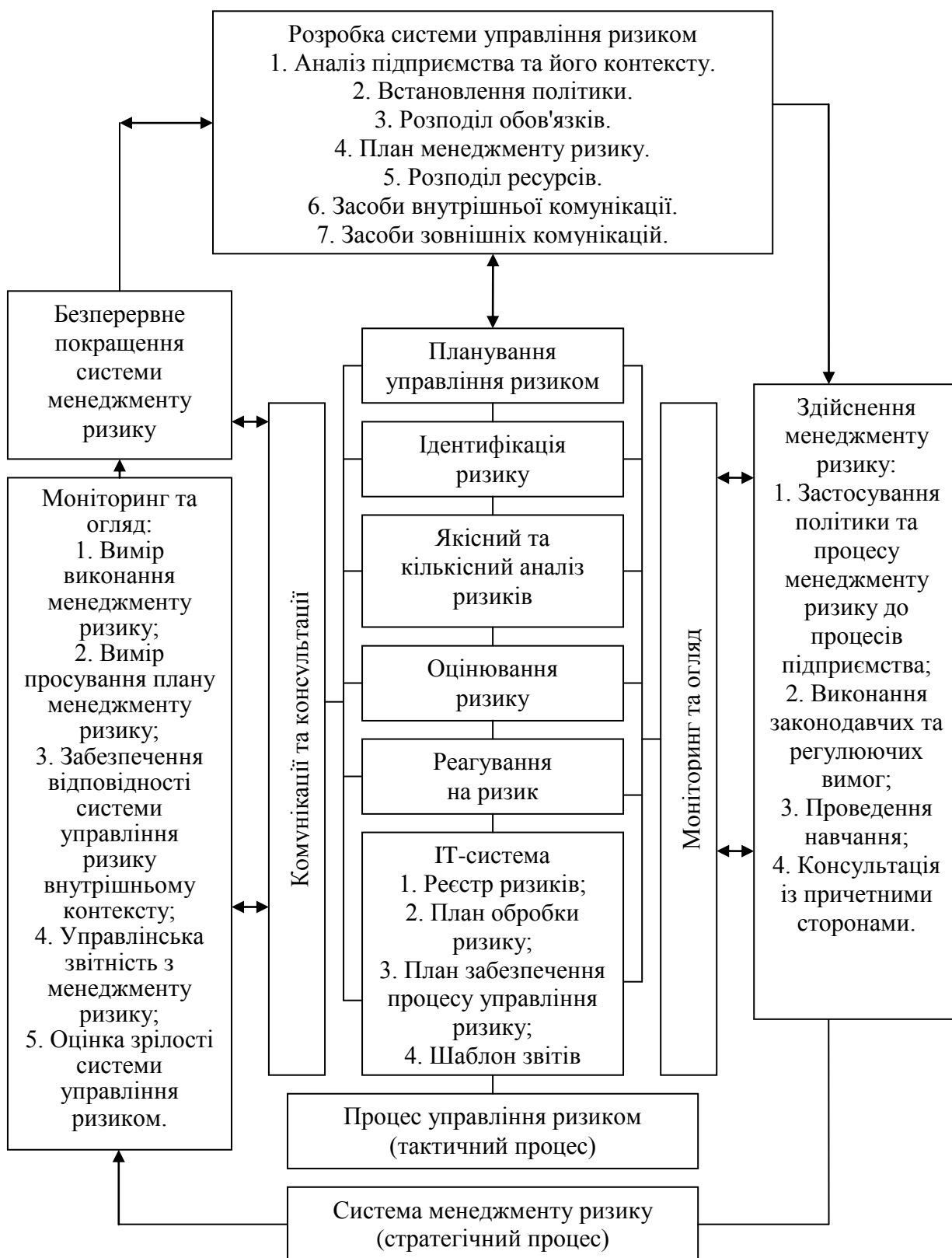

Рис. 3.4. Алгоритм управління ризиками на підприємствах

На нашу думку, процес управління ризиками включає три функціональні блоки (постановка мети, аналіз та оцінка ризику, управління ризиком), усередині яких виділяються окремі етапи (визначення цілей

управління, виявлення зовнішніх та внутрішніх факторів, ідентифікація факторів ризику, вибір методів оцінки ризиків, аналіз результатів оцінки ризиків, вибір стратегії та тактики, засобів та прийомів управління ризиком, розробка програми дій зі зниження ризику, організація, контроль, оцінка результатів управління ризиком). Для зниження ступеня ризику в діяльності підприємства пропонується використовувати механізм управління, де кожен рівень відповідає одному з етапів управління ризиками.

Розроблений механізм управління ризиками галузевих підприємств охоплює всі перелічені етапи, забезпечує взаємозв'язок рівнів управління ризиками, дозволяє проранжувати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища за ступенем їх впливу на діяльність підприємства, підвищує оперативність та якість прийнятих рішень.

Отже, організація системи ризик-менеджменту на галузевих підприємствах дозволить знайти оптимальний баланс між діями, спрямованими на отримання прибутку, та діями націленими на безпеку, сприяючи необхідної та достатньої захищеності бізнесу на галузевих підприємствах.

3.3. Розробка стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства

Для результативного розвитку підприємства основним є гарантування його економічної безпеки, яке передбачає створення багатогранної концепції формування його політики. Запропоновані концептуальні підходи дозволяють проводити діагностику рівня економічної безпеки підприємства на основі цілісного методу та глибокого вивчення стану та тенденцій розвитку фінансово-економічної діяльності підприємства. Критичні значення для економічної безпеки характеризуються набором факторів виробничого та соціально-економічного характеру, які виявляються в активності, а також у граничних значеннях зниження рівня економічної безпеки, за межами яких є не можливий подальший сталий розвиток. Концептуальні підходи до

економічної безпеки підприємства ґрунтуються на передбаченні зовнішніх та внутрішніх загроз, які тісно пов'язані з рівнем розвитку країни, регіону, підприємства.

Основними факторами, які чинять негативний вплив на економічну безпеку підприємств України, є такі [25]: недосконала нормативно-правова база, що створює умови недобросовісної конкуренції; недостатній рівень фінансування науково-дослідної діяльності; високий рівень криміналізації у країні; низький рівень інформативності щодо фінансового стану суб'єктів господарської діяльності; участь представників влади у комерційній діяльності; неглибокі знання культури підприємницького середовища та низький рівень менеджменту; невисокий рівень захищеності та технічних можливостей для захисту комерційної таємниці.

Основними завданнями політики економічної безпеки підприємства, на нашу думку є: формування уніфікованого підходу у розумінні політики підприємства; створення ефективного інструментарію щодо протидії шахрайству та корупції; розробка та реалізація послідовних дій щодо запобігання та ліквідація порушень та їх причин і умов; виявлення реальних та потенційних загроз криміногенного характеру для стабільності та розвитку підприємства; своєчасне інформування керівництва підприємства про найважливіші економічні загрози; створення культури у персоналу підприємства, що базується на принципах дотримання законності, чесності, непідкупності та прозорості під час виконання посадових обов'язків.

У рамках концепції політики економічної безпеки необхідно визначити алгоритм формування формації гарантування економічної безпеки, який включає наступні етапи:

1 етап. Виявити особливості діяльності підприємства, рівень ринкового сегмента, систему найму персоналу, склад та структуру колективу.

2 етап. Провести моніторинг зовнішніх та внутрішніх загроз підприємства з урахуванням вивчення минулих ризиків та можливостей їх ліквідації.

3 етап. Організувати аудит минулих років стану та визначення безпеки, виконати оцінку дій щодо певних загроз.

4 етап. Розробити модель сучасної політики економічної безпеки підприємства, що включає: формування плану з ліквідації зауважень, які були отримані в процесі аудиту; використання інноваційних підходів та методів для посилення системи економічної безпеки, визначення всіх необхідних та важливих ресурсів; розрахунок бюджету необхідного забезпечення ефективного функціонування економічної безпеки.

5 етап. Формування моделі сучасної стратегії політики економічної безпеки, включно з бюджетом для її реалізації.

6 етап. Розробка стратегії політики економічної безпеки підприємства.

7 етап. Експертиза функціонуючої служби економічної безпеки та розробка плану заходів щодо її вдосконалення.

Таким чином, формування дієвої політики економічної безпеки підприємства передбачає створення цілісного організаційно-технічного комплексу, для якого потрібна розробка концепції, моделі та стратегії економічної безпеки.

Стратегічна модель політики економічної безпеки підприємства має на увазі ризик-орієнтованість всіх бізнес-процесів підприємства. Запропонована модель функціонує та реалізується через взаємопов'язані процеси комплексної системи управління ризиками, інтегрованими у бізнес-процеси управління підприємством. Стратегічна модель політики економічної безпеки підприємства має бути заснована на: постановці цілей, ідентифікації ризиків/ризик-факторів, оцінці та аналізі ризиків/ризик-факторів, управлінні ризиками, моніторингу та звітності, інформації та комунікаціях (рис. 3.5).

Стратегічна модель політики економічної безпеки в управлінні дозволяє створити систему економічної безпеки та забезпечити захищеність економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, а також динамічне зростання підприємства та реалізацію всіх основних завдань стратегії розвитку, спрямованих на досягнення пріоритетів в умовах високої

конкуренції.

Рис. 3.5. Стратегічна модель політики економічної безпеки в управлінні підприємством

Формування стратегії підприємства має базуватися на створенні певних умов функціонування, які сприяють максимізації прибутку та здійснюючи зростаючий вплив на виплату дивідендів власникам. Запропонована концепція стратегії політики економічної безпеки в управлінні

підприємством має включати п'ять основних напрямів: зростання виробництва, оновлення техніки та технологій; зменшення виробничо-господарських витрат; покращення соціальної та кадрової сфери; покращення якості продукції; забезпечення екологічної безпеки.

Розроблена концепція політики економічної безпеки підприємства передбачає розгорнуту систему безпеки, що включає об'єкти та суб'єкти безпеки, методи аналізу та управління ризиками та загрозами економічної безпеки та стратегію безпеки. Раціональною ланкою запропонованої концепції є визначення кола цілей та завдань, функцій, принципів політики та стратегії безпеки підприємства, що дозволяють чітко позначити місце гарантування безпеки у сфері управління діяльністю підприємства.

Реалізація стратегії політики економічної безпеки дозволить виявляти негативні сторони економічної безпеки, оперативно регулювати обсяги та структуру витрат, а також результативно здійснювати вплив на фінансовий стан підприємства та прогнозувати стійке його зростання. Це в свою чергу, гарним чином позначиться як діяльності самого підприємства, а й вплине на оздоровлення економіки нашої країни загалом.

У сучасних умовах для менеджменту підприємства важливим стає кадрове забезпечення та соціальна відповідальність. Можливості навчання персоналу допомагають компанії ефективно розвиватися та досягати високих результатів [43]. Запропоновані напрями стратегії політики економічної безпеки підвищують конкурентоспроможність та ефективність розвитку підприємства.

Стратегія політики економічної безпеки в управлінні підприємством – це сукупність та взаємодія важливих заходів, а також система заходів та методів, що визначають стан безпеки підприємства як у теперішньому, так і в майбутньому. Запропонована стратегія політики економічної безпеки підприємства має включати: визначення інтересів розвитку підприємства; обґрунтування найбільш ймовірних зовнішніх та внутрішніх загроз економічної безпеки підприємства, як взаємозв'язку умов та факторів, що

визначають небезпеку для забезпечення економічних інтересів підприємства; виявлення та моніторинг факторів, що окреслюють розвиток та стабільність підприємства; формування економічної політики підприємства та необхідних механізмів, що знижують вплив факторів, що дестабілізують її; місію, мету та конкретні завдання політики економічної безпеки підприємства; виявлення критеріїв та рівнів розвитку підприємства, що відповідають вимогам гарантування безпеки; методи та механізм формування політики безпеки підприємства.

Важливість використання комплексного підходу у сфері політики економічної безпеки полягає у вдосконаленні управління. Головним завданням політики економічної безпеки в управлінні є динамічне та стале зростання підприємства. Важливими шляхами розвитку управління економічної безпеки підприємства, на нашу думку, є: концентрація ресурсів (капітал, інновації, персонал, інвестиції, інформація, технології); раціональне планування фінансово-економічної діяльності; постійний моніторинг стану економічної безпеки [53].

Отже, для формування політики безпеки підприємства на основі проведеного аналізу, на нашу думку, необхідно: гарантування безпеки персоналу, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів від можливих ризиків та загроз доступними методами; всебічний моніторинг ринкового сектора, у якому працює підприємство, політичних, економічних, чинників у країні, регіоні, місті, які можуть впливати на його діяльність; постановка завдань комплексної безпеки на стадії розробки політики безпеки на основі аналізу та прогнозування загроз; захист інтересів підприємства; залучення до розробки засобів захисту спеціалізованих організацій, найбільш підготовлених до діяльності із забезпечення безпеки; розробка заходів забезпечення економічної безпеки на основі чіткої взаємодії зацікавлених підрозділів та служб підприємства.

Висновки до третього розділу

1. Запропоновано загальну цільову схему забезпечення економічної безпеки, яка передбачає: запобігання або зменшення сили впливу внутрішніх чи зовнішніх загроз за рахунок накопичених ресурсів; надання регулюючого впливу на потенційне довкілля появи загроз; прогноз появи загроз та сили їх допустимого прояву, мобілізація ресурсів на гальмування виникаючих загроз; запобігання діючим загрозам, нівелювання наслідків їх впливу, компенсація втрат; використання сучасних методик, спеціально розроблених та адаптованих під специфіку підприємства з використанням інноваційного інструментарію.

2. Обґрунтоване положення, що система управління ризиками відрізняється цілісною структурою, що дозволяє забезпечити стійке функціонування підприємства в умовах ризику та невизначеності. Сформована система включає мету, властивості, принципи, вимоги та дозволяє реалізувати моніторинг статусу ризику з урахуванням взаємозв'язків тактичного та стратегічного менеджменту ризиків.

3. Рекомендовано до використання розроблений алгоритм ризик-менеджменту з деталізацією рівня його реалізації, врахуванням загальних та специфічних ризиків, а також галузевих особливостей функціонування аграрного підприємства. Це дозволяє ризик-менеджеру підвищити оперативність та якість прийнятих рішень щодо мінімізації профільних ризиків.

4. Формування стратегії підприємства має базуватися на створенні певних умов функціонування, які сприяють максимізації прибутку та забезпечують зростання та виплату дивідендів власникам. Запропонована концепція стратегії політики економічної безпеки в управлінні підприємством має включати п'ять основних напрямів: зростання виробництва, оновлення техніки та технологій; зменшення виробничо-господарських витрат; покращення соціальної та кадрової сфери;

покращення якості продукції; забезпечення екологічної безпеки.

5. Розроблено стратегічну модель політики економічної безпеки підприємства, відмітною ознакою якої є використання структурно-логічного підходу та системи авторських принципів формування політики економічної безпеки, що дозволяє визначити раціональні способи моделювання стану економічної безпеки в управлінні.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Зазначено, що в Україні підхід до активізації розгляду проблеми щодо економічної безпеки та її складових почався після отримання статусу суверенної держави у 1991 р. Зазначимо, що одним з перших нормативних документів, що зафіксував необхідність вирішення питань економічної безпеки країни, стала Концепція економічної безпеки (1996 р.). Проблема гарантування економічної безпеки, як пріоритет стабільного функціонування і розвитку людини та суспільства, розглядається в економічній теорії з початку ХХ ст. У перших роботах зарубіжних дослідників-економістів з цієї тематики поняття «економічна безпека» було сформульовано як похідне від більш загального поняття «національної безпеки».

2. Визначено, що економічна безпека підприємства - це безперервний процес, при якому наявні ресурси підприємства розподіляються таким чином, щоб на тлі стримуваних загроз зовнішнього й внутрішнього середовища забезпечити здатність ефективного функціонування підприємства, задоволення його найважливіших інтересів, сталого розвитку та досягнення бізнес-цілей.

3. Встановлено, що фактори економічної безпеки підприємства є основою, на якій будується управління ним, що відображається у визначенні та класифікації факторів, адаптація до яких забезпечує економічну безпеку. Виділено фактори: внутрішні (технологічні; кадровий потенціал; організаційно-управлінські; фінансові) та зовнішні (політичні; економічні соціальні; технологічні).

4. Обґрунтовано, що фактори економічної безпеки підприємства слід розглядати в якості комплексного поняття. Так, в результаті встановлення управлінської рівноваги здійснюється вплив на показники, що характеризують економічну безпеку в розрізі певних елементів. Зміна даних показників впливає на зміну ступеню елементів безпеки, що можливо також

розглядати як фактор, що в свою чергу вплине на економічну безпеку підприємства як показник результату та умова рентабельного функціонування підприємства.

5. СТОВ «Дніпро-Н» є окремою юридичною особою з орендними відносинами. Основною галуззю є рослинництво, а вид економічної діяльності відповідно вирощування зернових культур. При комплексній (рейтинговій) оцінці стану СТОВ «Дніпро-Н» можемо зробити підсумок, що стан дуже високий (А). В цілому, діяльність СТОВ «Дніпро-Н» є прибутковою та за усіма напрямками проведеної оцінки відповідає передбаченим критеріальним умовам.

6. СТОВ «Дніпро-Н» є економічно середнім розміром та діяльністю підприємством, який має два підрозділи, що забезпечують фінансово-економічну безпеку: підрозділ інформаційно-аналітичного забезпечення та підрозділ охорони. При виконанні дослідження за даним напрямком ми встановили, що на підприємстві використовують наступні внутрішні регламенти роботи обліково-економічної служби підприємства: наказ про організацію обліку та облікову політику; штатний розклад; посадові інструкції та встановлено, що відсутні такі внутрішні нормативні документи: наказ про створення та функціонування служби безпеки підприємства; положення про службу безпеки.

7. Під час проведення досліджень було виявлено, що в СТОВ «Дніпро-Н» загрозам економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, як цього вимагають сучасні тенденції розвитку економічної безпеки підприємства. Для документального оформлення функції служби економічної безпеки доцільно запропонувати розробити документ «Економічна безпека підприємства». Пропоноване рішення дозволить закріпити права та гарантії, що надаються працівнику підприємства, а також захистити саме підприємство від можливих загроз, які можуть виникнути з боку персоналу.

8. Запропоновано загальну цільову схему забезпечення економічної безпеки, яка передбачає: запобігання або зменшення сили впливу внутрішніх

чи зовнішніх загроз за рахунок накопичених ресурсів; надання регулюючого впливу на потенційне довкілля появи загроз; прогноз появи загроз та сили їх допустимого прояву, мобілізація ресурсів на гальмування виникаючих загроз; запобігання діючим загрозам, нівелювання наслідків їх впливу, компенсація втрат; використання сучасних методик, спеціально розроблених та адаптованих під специфіку підприємства з використанням інноваційного інструментарію.

9. Обґрунтовано положення, що система управління ризиками відрізняється цілісною структурою, що дозволяє забезпечити стійке функціонування підприємства в умовах ризику та невизначеності. Сформована система включає мету, властивості, принципи, вимоги та дозволяє реалізувати моніторинг статусу ризику з урахуванням взаємозв'язків тактичного та стратегічного менеджменту ризиків.

10. Рекомендовано до використання розроблений алгоритм ризик-менеджменту з деталізацією рівня його реалізації, врахуванням загальних та специфічних ризиків та врахування особливостей функціонування аграрного підприємства. Це дозволяє ризик-менеджеру підвищити оперативність та якість прийнятих рішень щодо мінімізації профільних ризиків.

11. Розроблено стратегічну модель політики економічної безпеки підприємства, відмітною ознакою якої є використання структурно-логічного підходу та системи авторських принципів формування політики економічної безпеки, що дозволяє визначити раціональні способи моделювання стану економічної безпеки в управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Т.Є. Аналіз економічної безпеки діяльності підприємства як економічної категорії / Т.Є. Андреева, Т.Е. Петровська, І.Г. Грицькова // Коммунальное хозяйство городов. - 2019. - № 87. - С. 219-224.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. - СПб. : Изд-во "Питер", 1999. - 416 с.
3. Алпатіна О. Фактори економічної безпеки підприємства // Наукові та прикладні аспекти удосконалення обліково-фінансового забезпечення підприємств в умовах нестійкої економіки : колективна монографія / за заг. ред. І.П. Приходька, О.М. Губарик - Дніпро: Пороги, 2021. - С. 184-194.
4. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку / Баланда А. // Україна: аспекти праці. - 2017. - № 1. - С. 25–28.
5. Бондарчук Н. В. Організаційні засади формування системи економічної безпеки на підприємстві / Бондарчук Н. В., Кубрак А. А. // Молодий вчений. - 2017. - № 12 (52). - С. 577-580.
6. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – 2-е изд. К.: Эльга, 2009. – 671 с.
7. Васечко Л. І. Огляд понятійного апарату фінансово-економічної безпеки підприємства / Л. І. Васечко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. – № 1. – С. 115–118.
8. Варічева Р. В. Методичні підходи до оцінки якості економічної безпеки підприємства: облікове забезпечення / Варічева Р. В. // Вісник Хмельницького національного університету. - 2016. - № 3. - С. 88-93.
9. Васильців Т. Фінансово-економічна безпека підприємств України : стратегія та механізми забезпечення [монографія] / Т. Васильців. – Львів, 2012. – 386 с.
10. Вдовенко Л.О. Управління активами в забезпеченні фінансової безпеки підприємства Економічні та соціальні перспективи децентралізації в

Україні : монографія [авт. кол. Є.В.Афанасьєв та інші] під заг.ред. Ю.З. Драчука, В.Я.Швеця, М.С. Пашкевич.- Дніпропетровськ.: НГУ. 2016 - 231 с.

11.Вдовенко Л.О. Інформаційна складова забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва аграрної сфери економіки / Вдовенко Л.О. // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2016. Ч.2. Вип.89. - С.45–53.

12.Гапак Н. М. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства» / Гапак Н. М., Дочинець І. В. // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2014. - Вип. 2(43). - С. 68–73.

13.Гаруст Ю. Фінансово-економічна безпека підприємства АПК : теоретико-правові аспекти / Ю. Гаруст, А. Перелазний // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 39–44.

14.Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: [монографія] / Л.В. Гнилицька. – К.: КНЕУ, 2012. - 305 с.

15.Голиков І.В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека / І.В. Голиков // Проблеми економіки. – 2014. – № 1. – С. 309–314.

16.Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства [Текст] : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева ; Київський нац. ун-т технологій та дизайну. – К., 2006. – 17 с.

17.Демченко І.В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання: сутність та умови виникнення / І.В. Демченко // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції, 2010. — №1 (6). — С. 35-38.

18.Денисов О. Є. Основні методи механізму забезпечення економічної безпеки галузі / Денисов О. Є. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2018. - Вип. 17(1). - С. 95-99.

19.Дехтяр Н.А. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення / Н.А. Дехтяр, О.В. Дейнека // Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство / за заг. ред. К.С. Шапошникова. – Херсон : Гельветика, 2015. – Т. 2. – С.1-17.

20.Доценко І.О. Формування системи оцінювання рівня економічної

безпеки підприємства з урахуванням впливу підприємницьких ризиків / Доценко І.О. // Вісник Одеського національного університету. - 2013. - Вип. 1. - С. 69- 78.

21.Економічна безпека підприємств: підручник : колективна монографія [за заг.ред. Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З.Б. та ін].; – К.: Алерта, 2011. – 704с.

22.Ільчук В. Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу / В. Ільчук, В. Садчиков // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 2(66). – С. 209–217.

23.Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємництво: монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К.: НАУ, 2010. – 232 с.

24.Житний П.В. Вплив економічного аналізу на систему економічної безпеки банківської діяльності / П.В. Житний, Г.М. Карамішева // Економіка Менеджмент Підприємництво. – 2011. – № 23 (II). – С. 231-235.

25.Захаров О.І. Комплексність економічної безпеки підприємства та впливи зовнішнього середовища / О.І. Захаров // Ефективність управління в процесі реформування: макрота мікро- економічний аспекти : колективна монографія / за наук. ред. проф. І.Ф. Радіонової. – К. : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 364 с.

26.Зеркалов Д.В. Экономическая безопасность : монография / Д.В. Зеркалов. – К. : Основа, 2011. – 587 с

27.Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навчальний посібник / М.І. Камлик. – К.: Атака, 2015. – 432 с.

28.Клименко Т. В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання [Текст] / Т. В. Клименко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2016. – № 4 (58). – С. 340–343.

29.Костюк В. Стратегія формування конкурентних переваг

підприємства в сучасних умовах ринку / Костюк В. // Галицький економічний вісник. - 2019. - Том 58. № 3. - С. 115–120.

30.Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств [Текст] / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2017. – № 1 (1). – С. 86–97.

31.Крупка Я. Економічна безпека підприємства та її реалізація через систему облікових принципів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25-26 листопада 2010). – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 57-60.

32.Лавров Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю. В. Лавров // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 29. – С. 127–130.

33.Лебедко С. А. Формування механізму забезпечення економічної безпеки транспортних підприємств / Лебедко С. А. // Економіка та держава. - 2020. - № 8. - С. 89- 94

34.Ляшенко О. М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства [Текст] / О. М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва : зб. наук. праць. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. – № 4 (44). – С. 27–32.

35.Мельник С.І. Формування системи економічної безпеки банку / С.І. Мельник // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 149-152.

36.Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. О. Шолок // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.02. – С. 141–146.

37.Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 380 с.

38.Мойсеєнко І.П. Методичні основи оцінювання економічної безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, Н.В. Магас, Ю.А. Поповіченко // Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 3(30). – С. 87–91.

39.Олійник Л.В. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства / Олійник Л.В., Кузнєцова А.П. // Економіка і організація управління. - 2018. - № 3 (31). - С. 18-126.

40.Організаційне та методичне забезпечення виконання дипломних робіт для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Управління фінансово-економічною безпекою» другого (магістерського) рівня вищої освіти : навч. посіб. / І. П. Приходько, Г.Є. Павлова, Н.В. Бондарчук, Л.М. Васільєва, О. В. Чернецька, Т. П. Погорєлова, О.М. Губарик, С.В. Юрченко; за заг. ред. І. П. Приходька. Дніпропетровськ : Біла К. О., 2019. – 192 с.

41.Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16 січ. 1997 р. № 3/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №10. – С. 85.

42.Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року №347/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>

43. Система фінансово-економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / [Л.В. Гнилицька, О.М. Ляшенко, Ю.С.Погорєлов та ін.]. – Луганськ: Елтон - 2, 2010. – 282 с.

44. Сосновська О. О. Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємств зв'язку / Сосновська О. О. // Облік і фінанси. - 2019. - № 1 (83). - С.168–176.

45. Сосновська О.О. Методологічний базис управління економічною безпекою підприємства / Сосновська О.О. // Проблеми економіки : науковий журнал. - 2020. - №1 (43). - С.190-196.

46.Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою

підприємства [Текст] / О. І. Судакова // Економічний простір. – 2016. – № 9. – С. 140–148.

47. Сухонос В. В. Концептуальні організаційно-правові засади функціонування системи економічної безпеки / В. В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1. – С. 64-66.

48. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами / О. Л. Трухан // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 1. – С. 29–35.

49. Управління фінансово-економічною безпекою: навчальний посібник / [О.А. Кириченко, П.Я. Пригунов, Л.В. Гнилицька та ін.]. - К.: Дорадо, 2010. – 480 с.

50. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів [Текст] : навчальний посібник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Фролова ; [С. Фролов, О. Козьменко, А. Бойко та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 332 с.

51. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення [Текст] : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.

52. Черевко О. В. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Черевко // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=33>.

53. Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / О. Г. Череп, З. П. Урусова, А. А. Урусов // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 3(61). – С. 328-330.

54. Черниш О. В., Тарасенко І. О. Фінансова безпека підприємства в умовах кризового середовища / О. В. Черниш, І. О. Тарасенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2018. – № 5. – С. 117–119.

55. Ярославський А.О. Управління економічною безпекою підприємства / Ярославський А. О., Правдюк Н. Л. // Норвезький журнал розвитку міжнародної науки. - 2020. - № 42 (3). - С. 41–44.

ДОДАТКИ

Додаток А
Оцінка майна ТОВ «Дніпро-Н» за 2016-2020 рр., тис. грн.

Види активів (майна)	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношенн я у % 2020р. до 2016р.
Майно - усього	2566,9	2659,0	3128,0	4795,0	8538,0	332,62
Необоротні активи	799,8	844,0	749,0	1085,0	4805,0	600,78
Основні засоби	750,8	807,0	722,0	1016,0	4732,0	630,26
Довгострокові біологічні активи	49,0	37,0	27,0	69,0	73,0	148,98
Оборотні активи	1767,1	1815,0	2379,0	3710,0	3733,0	211,25
Оборотні виробничі фонди	819,3	1071,0	1668,0	2491,0	2823,0	344,56
Виробничі запаси	77,5	43,0	75,0	55,0	104,0	134,19
Фонди обігу	947,8	744,0	711,0	1219,0	910,0	96,01
Готова продукція і товари	72,6	159,0	67,0	185,0	602,0	829,20
Поточна дебіторська заборгованість	825,5	563,0	641,0	302,0	52,0	6,30
Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	49,7	22,0	3,0	732,0	256,0	515,09

Додаток Б

Оцінка капіталу ТОВ «Дніпро-Н» за 2016-2020 рр., тис. грн.

Види пасивів (капіталу)	2016 р.	2017р.	2018р.	2019 р.	2020 р.	Відношенн я у % 2020 р. до 2016 р.
Капітал- усього	2566,9	2659,0	3128,0	4795,0	8538,0	332,62
Власний капітал	2059,3	1798,0	2319,0	3201,0	4096,0	198,90
Статутний капітал	19,1	19,0	7,0	7,0	7,0	36,65
Зобов'язання	507,6	861,0	809,0	1594,0	4442,0	875,10
Забезпечення наступ них витрат і платежів	137,7	131,0	353,0	803,0	696,0	505,45
Довгострокові зобов'язання	235,8	181,0	127,0	334,0	3294,0	1396,95
Поточні зо боб'язання	134,1	549,0	329,0	457,0	452,0	337,06
Кредиторська заборго ваність	103,0	137,0	112,0	171,0	142,0	137,86

Додаток В

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Дніпро-Н»

Показник	2016 р.	2017р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення у % (відхилення, +;-) 2020 р. до 2016 р.
Вартість основних засобів на початок року	848,2	1343,4	1512,0	1542,0	1968,0	232,02
Надійшло за рік	497,8	319,0	30,0	426,0	3868,0	777,02
Вибуло за рік	2,6	150,0	0,0	0,0	0,0	0,00
Вартість основних засобів на кінець року	1343,4	1512,0	1542,0	1968,0	5836,0	434,42
Нараховано амортизації за рік	60,7	112,4	115,0	132,0	152,0	250,41
Знос основних засобів:						
а) на початок року	531,9	592,6	705,0	820,0	952,0	178,98
б) на кінець року	592,6	705,0	820,0	952,0	1104,0	186,30
Річний приріст (+) або зменшення (-), тис. грн	495,20	168,60	30,00	426,00	3868,00	781,10
Темп зростання (зниження), %	158,38	112,55	101,98	127,63	296,54	138,16
Темп приросту (зменшення), %	58,38	12,55	1,98	27,63	196,54	138,16
Коефіцієнт оновлення, %	37,06	21,10	1,95	21,65	66,28	178,84
Коефіцієнт вибуття, %	0,31	11,17	0,00	0,00	0,00	-0,31
Період оновлення (можливого повного вибуття), років	2,72	10,07	51,40	4,62	1,51	-1,21
Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	0,52	47,02	0,00	0,00	0,00	-0,52
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	99,48	52,85	100,00	100,00	100,00	0,52
Період обороту, років	18,05	12,70	13,28	13,30	25,67	142,20
Коефіцієнт зносу, %:а) на початок року	62,71	44,11	46,63	53,18	48,37	77,14
б) на кінець року	69,87	52,48	54,23	61,74	56,10	80,29
Коефіцієнт придатності, %:а) на початок року	37,29	55,89	53,37	46,82	51,63	138,44
б) на кінець року	30,13	47,52	45,77	38,26	43,90	145,69

Фінансові результати діяльності ТОВ «Дніпро-Н», тис. грн.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018р.	2019р.	2020 р.	Відношенн я у % 2020 р. до 2016р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2877,10	3332,00	3635,00	7050,00	9869,00	343,02
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2520,30	2999,00	3259,00	5886,00	8274,00	328,29
У % до доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	87,60	90,01	89,66	83,49	83,84	-3,76
Операційні витрати, у тому числі:						
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	1554,10	2344,00	1960,00	3442,00	5295,00	340,71
б) адміністративні витрати;	299,90	409,00	279,00	530,00	628,00	209,40
в) витрати на збут;	119,30	30,00	166,00	397,00	476,00	398,99
г) інші операційні витрати.	256,10	233,00	227,00	491,00	681,00	265,91
Валовий прибуток (збиток)	966,20	655,00	1299,00	2444,00	2979,00	308,32
У % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	38,34	21,84	39,86	41,52	36,00	-2,33
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	290,90	-17,00	627,00	1026,00	1194,00	410,45
Фінансові та інвестиційні витрати	67,10	94,00	88,00	144,00	299,00	445,60
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	223,80	-111,00	539,00	882,00	895,00	399,91
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	223,80	-111,00	539,00	882,00	895,00	399,91
У % до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00
Надзвичайні витрати і податки з надзвичайного прибутку	0,00	150,00	6,00	0,00	0,00	-
Чистий прибуток (збиток)	223,80	-261,00	533,00	882,00	895,00	399,91
У % до прибутку (збитку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	7,78	-7,83	14,66	12,51	9,07	1,29
У % до валового прибутку (збитку)	23,16	-39,85	41,03	36,09	30,04	6,88

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Дніпро-Н»

Показник	Нормативне значення	2016р.	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	Відношення у % 2020р. до 2016р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,80	0,68	0,74	0,67	0,48	59,80
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,20	0,32	0,26	0,33	0,52	263,09
Коефіцієнт фінансування	>1	4,06	2,09	2,87	2,01	0,92	22,73
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,25	0,48	0,35	0,50	1,08	439,96
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зменшення	0,10	0,09	0,05	0,09	0,45	433,85
Коефіцієнт структури залученого капіталу	Збільшення	0,46	0,21	0,16	0,21	0,74	159,63
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Збільшення	1495,30	1135,00	1697,00	2450,00	2585,00	172,88
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,85	0,63	0,71	0,66	0,69	81,83
Коефіцієнт забезпеченості запасів	>0,5	1,68	0,92	0,98	0,92	0,75	45,02
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшення	0,03	0,02	0,00	0,30	0,10	297,96
Коефіцієнт реальної вартості майна	Збільшення	0,63	0,73	0,90	1,12	1,58	251,29
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшення	0,29	0,30	0,23	0,21	0,55	189,48
Коефіцієнт накопичення амортизації	Збільшення	0,44	0,47	0,53	0,48	0,19	42,88
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Збільшення	2,21	2,15	3,18	3,42	0,78	35,16

Додаток Ж

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів

ТОВ «Дніпро-Н», тис. грн.

Показник	Нормативне значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення у % (відхилення ,+;-) 2020 р. до 2016р.
Оцінка ліквідності							
Високоліквідні активи (A1)	≥П1	49,70	22,00	3,00	732,00	256,00	515,09
Середньоліквідні активи (A2)	≥П2	825,50	563,00	641,00	302,00	52,00	6,30
Низьколіквідні активи (A3)	≥П3	891,90	1230,0	1735,0	2676,0	3425,0	384,01
Короткострокові зобов'язання (П2)	≤A2	31,10	412,00	217,00	286,00	310,00	996,78
Довгострокові зобов'язання (П3)	≤A3	235,80	181,00	127,00	334,00	3294,0	1396,95
Оцінка платоспроможності							
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	0,37	0,04	0,01	1,60	0,57	152,82
Проміжний коефіцієнт покриття	≥0,7	6,53	1,07	1,96	2,26	0,68	10,44
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	≥2	13,18	3,31	7,23	8,12	8,26	62,67
Коефіцієнт загальної платоспроможності	Збільшення	6,94	3,64	6,86	6,06	2,28	32,84
Оцінка оборотності оборотних активів							
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	2397,6	2777,0	3029,0	5875,0	8224,0	343,01
Середньорічна вартість оборотних активів	-	1894,1	1791,0	2097,0	3044,5	3721,5	196,47
Коефіцієнт обертання оборотних активів	Збільшення	1,27	1,55	1,44	1,93	2,21	174,58
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,79	0,64	0,69	0,52	0,45	57,28
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	284	232	249	187	163	57

Оцінка ділової активності ТОВ «Дніпро-Н»

Показник	2016р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношен ня у % 2020 р. до 2016р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2397,60	2777,00	3029,00	5875,00	8224,00	343,01
Операційні витрати	1910,60	2591,00	2663,00	3591,00	7704,00	403,22
Середньорічна вартість капіталу	2535,50	2612,95	2893,50	3961,50	6666,50	262,93
Середньорічна вартість необоротних активів	641,35	821,90	796,50	917,00	2945,00	459,19
Середньорічна вартість оборотних активів	1894,15	1791,05	2097,00	3044,50	3721,50	196,47
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів	818,30	945,15	1369,50	2079,50	2657,00	324,70
Середньорічна вартість готової продукції і товарів	36,30	115,80	113,00	126,00	393,50	1084,02
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	872,35	694,25	602,00	471,50	177,00	20,29
Середньорічна вартість власного капіталу	1917,65	1928,65	2058,50	2760,00	3648,50	190,26
Середньорічна величина кредиторської заборгованості	134,50	120,00	124,50	141,50	156,50	116,36
Загальний коефіцієнт обертання капіталу	0,95	1,06	1,05	1,48	1,23	130,46
Фондовіддача необоротних активів, грн	3,74	3,38	3,80	6,41	2,79	74,70
Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,27	1,55	1,44	1,93	2,21	174,58
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	284	232	249	187	163	57
Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів	2,93	2,94	2,21	2,83	3,10	105,64
Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	123	123	163	127	116	95
Тривалість одного обороту готової продукції і товарів, днів	5	15	13	8	17	316
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	2,75	4,00	5,03	12,46	46,46	1690,53
Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	131	90	72	29	8	6
Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,25	1,44	1,47	2,13	2,25	180,29
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	288	250	245	169	160	55
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	14,21	21,59	21,39	25,38	49,23	346,54
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	25	17	17	14	7	29

Додаток К

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ТОВ «Дніпро-Н»

Показники	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Питома вага (Vi, %) в інтегрованому показнику
	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
Показники ліквідності											
Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	13,18	10	3,31	10	7,23	10	8,12	10	8,26	10	8
Коефіцієнт швидкої ліквідності	6,53	10	1,07	10	1,96	10	2,26	10	0,68	8	8
Показники ділової активності											
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів (тривалість одного обороту дебіторської заборгованості)	130,98	6	90,00	8	71,55	9	28,89	10	7,75	10	8
Період оборотності запасів, днів	173,63	4	147,41	5	200,41	3	221,10	2	142,55	5	8
Період оборотності активів, днів	380,71	8	338,73	9	343,90	9	242,75	10	291,82	10	8
Показники фінансової незалежності											
Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	19,77	10	32,38	9	25,86	9	33,24	9	52,03	8	8
Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	84,62	10	62,53	10	71,33	10	66,04	10	69,25	10	8
Показники рентабельності											
Рентабельність продажу, %	7,78	9	7,83	9	14,99	10	12,51	10	9,07	9	9
Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	2,21	7	2,50	7	4,71	9	5,57	10	3,36	8	9
Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	2,92	6	3,38	6	6,62	8	7,99	8	6,13	8	9
Інші показники											
Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	44,11	8	46,63	8	53,18	7	48,37	8	18,92	10	7
Інтегрований показник фінансового стану	8,18		8,42		8,72		8,96		8,83		-
Рейтинг фінансового стану	А		А		А		А		А		-

Додаток Л

Оцінка економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н» за 2020 рік

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Фінансова	5	1	0,20
Інформаційна	3	2	0,66
Інтелектуальна	4	3	0,75
Кадрова	4	3,6	0,90
Техніко-технологічна	4	3,25	0,81
Політико-правова	3	2,5	0,83
Інноваційна	4	1	0,25
Екологічна	2	1,75	0,88
Силова	3	1	0,33

Додаток М

Схема областей економічної безпеки СТОВ «Дніпро-Н»

